

ARON bvba
Archeologisch Projectbureau

RAPPORT 815

Archeologienota
Wilderen (Sint-Truiden), Truierweg

Realisatie van een verkaveling

DEEL 1: Verslag van resultaten

Inge Van de Staey & Petra Driesen
November 2019

ARON-RAPPORT 815

ARCHEOLOGIENOTA WILDEREN (SINT-TRUIDEN), TRUIERWEG

REALISATIE VAN EEN VERKAVELING

Inge Van de Staey & Petra Driesen

Tongeren
2019

Colofon

ARON rapport 815 – Archeologienota Wilderen (Sint-Truiden), Truierweg - Realisatie van een verkaveling.

Erkend archeoloog: Inge Van de Staey (OE/ERK/archeoloog/2015/00087)

Auteurs: Inge Van de Staey & Petra Driesen

Bijdragen: /

Foto's en tekeningen: ARON bvba (tenzij anders vermeld)

Wettelijk depot: D/2019/12.651/124

ARON bvba bewaart op een beveiligde wijze enkel informatie over opdrachtgevers en initiatiefnemers met specifieke doelen. Gegevens worden niet gedeeld met derden zonder uitdrukkelijke toestemming van de opdrachtgevers of initiatiefnemers. Gegevens worden op vraag van de opdrachtgevers of initiatiefnemers aangepast of gewist.

Op de teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Gelieve ons de wens om gebruik te maken van de teksten of illustraties schriftelijk over te maken op info@aron-online.be. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van ARON bvba mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, bewerkt, en/of openbaar gemaakt door middel van webpublicatie, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

ARON bvba

Archeologisch Projectbureau
Neremweg 110
3700 Tongeren
www.aron-online.be
info@aron-online.be
tel: 012/225.250

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	3
DEEL 1. VERSLAG VAN RESULTATEN	5
HOOFDSTUK 1. BUREAUONDERZOEK	5
1. Beschrijvend gedeelte	5
1.1 Administratieve gegevens	5
1.2 Archeologische voorkennis	7
1.3 Onderzoeksvragen en randvoorwaarden	7
1.4 Beschrijving van de geplande bodemingrepen	8
1.5 Werkwijze, verloop en actoren	10
2. Assessment	11
2.1 Situering van het onderzoeksterrein	11
2.2 Historische situering	18
2.3 Archeologische situering van het onderzoeksgebied	28
2.4 Gaafheid van het terrein: gekende verstoringen	29
2.5 Onderzoeksvragen	30
3. Samenvatting	37
DEEL 2. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN	39
1. Gemotiveerd advies	39
1.1 Volledigheid van het uitgevoerde vooronderzoek	39
1.2 Duiding en waardering van de archeologie in het projectgebied	39
1.3 Impact van de geplande bodemingrepen	40
1.4 Bepaling van maatregelen	40
2. Programma van maatregelen	42
2.1 Administratieve gegevens	42
2.2 Wetenschappelijke doelstellingen en onderzoeksvragen	42
2.3 Opgravingsstrategie en -methode	44
2.3.1 Algemeen	44
2.3.2 Afbakening van het onderzoeksgebied	46
2.3.3 Criteria voor het niet uitvoeren van voorziene onderzoeksmethoden	46
2.3.4 Randvoorwaarden	46
2.3.5 Evaluatiecriteria	46
2.4 Onderzoekstechnieken	46
2.5 Actoren	48
2.6 Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	49
2.7 Bewaring van het archeologisch ensemble	49
2.8 Vervolgtraject	49

2.9 Communicatie door de opdrachtgever	50
--	----

BIBLIOGRAFIE

BIJLAGEN

Bijlage 1: Periodentabel A4

Bijlage 2: Kadasterplan

Bijlage 3: Afbeeldingenlijst

Bijlage 4: Fotografisch verslag

Bijlage 5: Opmetingsplan bestaande toestand

Bijlage 6: Inplantingsplan verkaveling

Bijlage 7: Overzichtsplan aanwezige nutsleidingen op bestaande toestand (BT)

Bijlage 8: Proefsleuven op bestaande toestand (BT)

Bijlage 9: Proefsleuven op ontworpen toestand (OT)

INLEIDING

De initiatiefnemer plant op een circa 9725 m² groot terrein langs de Truierstraat te Wilderen (Sint-Truiden, prov. Limburg) de ontwikkeling van een verkaveling in 17 loten. Voor dit project is een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden vereist.

Gezien voor de realisatie van dit project bodemingrepen uitgevoerd zullen worden, het terrein niet in een gebied ligt waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt, de omgevingsvergunning niet dient voor het bijstellen van een omgevingsvergunning voor het verkavelen van gronden, het terrein niet in een beschermde archeologische site ligt, het terrein niet in een vastgestelde archeologische zone valt en het perceeloppervlak groter is dan 3000 m², is het toevoegen van een bekrachtigde archeologienota aan de vergunningsaanvraag verplicht.¹

Een archeologienota is een document dat opgemaakt wordt op basis van een archeologisch vooronderzoek en dat niet alleen administratieve gegevens van het onderzoeksgebied bevat, maar ook een verslag van de resultaten van het uitgevoerde vooronderzoek, een voorstel van beslissing en een plan van aanpak voor de maatregelen die daaruit volgen.² Het doel van het archeologisch vooronderzoek bestaat in het vaststellen van de aan- of afwezigheid van een archeologische site in een onderzoeksgebied en indien deze aanwezig is te bepalen wat de karakteristieken en de bewaringstoestand van deze site zijn, wat haar relatie is met het landschap, welke waarde ze heeft, en hoe ermee moet omgegaan worden in het kader van de bodemingrepen en wetenschappelijk onderzoek.³

De *Code van Goede Praktijk* draagt een aantal methoden aan van archeologisch vooronderzoek op basis waarvan deze evaluatie kan gebeuren. Deze vooronderzoeken zijn opgedeeld in vooronderzoeken zonder ingreep in de bodem zoals bureauonderzoek, landschappelijk boor- of profielputtenonderzoek, geofysisch onderzoek en veldkartering, én vooronderzoeken met ingreep in de bodem zoals verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek, proefsleuven en proefputten en proefputten in functie van steentijd artefactensites.⁴

Elk vooronderzoek start met een bureauonderzoek, waarbij de nodige beschikbare bronnen en literatuur geraadpleegd worden. Vervolgens volgt een afweging of er hierna reeds voldoende informatie over het terrein beschikbaar is om:

1. de hoogstwaarschijnlijke afwezigheid van een archeologische site te staven
2. een gemotiveerde uitspraak te kunnen doen over het al dan niet moeten nemen van maatregelen
3. een plan van aanpak voor een archeologische opgraving op te maken
4. een plan van aanpak voor een behoud in situ op te maken

Wanneer bovenstaande vragen na het bureauonderzoek nog niet met voldoende onderbouwing beantwoord kunnen worden, dienen aanvullende methoden van vooronderzoek te worden toegepast. Na voltooiing van elke fase wordt opnieuw afgewogen of deze fase voldoende informatie heeft opgeleverd om dezelfde vragen te beantwoorden. Indien dit niet het geval is, volgt verder vooronderzoek.⁵ Welke methode gehanteerd wordt, is afhankelijk van onderstaande vier criteria:

1. Is het mogelijk om deze methode toe te passen op het terrein?
2. Is het nuttig om deze methode toe te passen op het terrein (levert het iets op?)
3. Is het overdreven schadelijk voor het bodemarchief deze methode toe te passen op het terrein?
4. Is het noodzakelijk om deze methode toe te passen op het terrein (kosten-batenanalyse)?

¹ Zie hiervoor de beslissingsboom voor verplicht archeologisch vooronderzoek bij het aanvragen of verlenen van vergunningen. https://www.onroerenderfgoed.be/assets/files/news/downloads/stroomschema_stedenbouwkundig-verkaveling_v7.pdf

² Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen CGP 2019, 15.

³ CGP 2019, 28.

⁴ CGP 2019, 28-30.

⁵ CGP 2019, 28-33.

Vooraleer de opportuniteit van vooronderzoek met ingreep in de bodem af te wegen, wordt eerst de geschiktheid van de diverse methoden voor vooronderzoek zonder ingreep in de bodem afgewogen. Het doel van een archeologisch vooronderzoek dient immers met een minimum aan destructie van het archeologisch archief bereikt te worden.⁶

Idealiter wordt het archeologisch vooronderzoek integraal uitgevoerd voorafgaand aan de aanvraag van de omgevingsvergunning. In sommige gevallen, omschreven in artikel 5.4.5 van het Onroerenderfgoeddecreet, is het echter niet mogelijk of wenselijk om de vooronderzoeken met ingreep in de bodem voorafgaand aan de aanvraag van deze vergunning uit te voeren. In dat geval meldt de erkende archeoloog de resultaten van het archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem bij het agentschap, als een in akte te nemen archeologienota overeenkomstig de procedure uit art. 5.4.12 van het Onroerenderfgoeddecreet en de uitvoeringsbepalingen erbij.⁷

Dit is ook het geval voor het onderzoeksgebied dat het onderwerp vormt van de voorliggende archeologienota. is voor de opdrachtgever maatschappelijk en economisch onwenselijk om voorafgaand aan het aanvragen van de omgevingsvergunning een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren.

In het kader van deze archeologienota met uitgesteld traject werd enkel een bureauonderzoek uitgevoerd. Gezien het op basis van de resultaten van dit bureauonderzoek (Deel 1, hoofdstuk 1) niet mogelijk is om de aan- of afwezigheid van archeologische waarden in het onderzoeksgebied aan te tonen, dringt een verder aanvullend vooronderzoek met ingreep in de bodem zich op. Het plan van aanpak van dit vervolgonderzoek is omschreven in Deel 2.

⁶ CGP 2019, 32-33.

⁷ CGP 2019, 29.

DEEL 1. VERSLAG VAN RESULTATEN

HOOFDSTUK 1. BUREAUONDERZOEK

Het archeologisch bureauonderzoek beoogt om op basis van gekende of ontsloten bronnen het onderzoeksgebied af te bakenen en te beschrijven, reeds verstoorde zones in kaart te brengen, gekende aardkundige en paleo-ecologische kenmerken te inventariseren en gekende archeologische en historische waarden en indicatoren te inventariseren en in te schatten.⁸

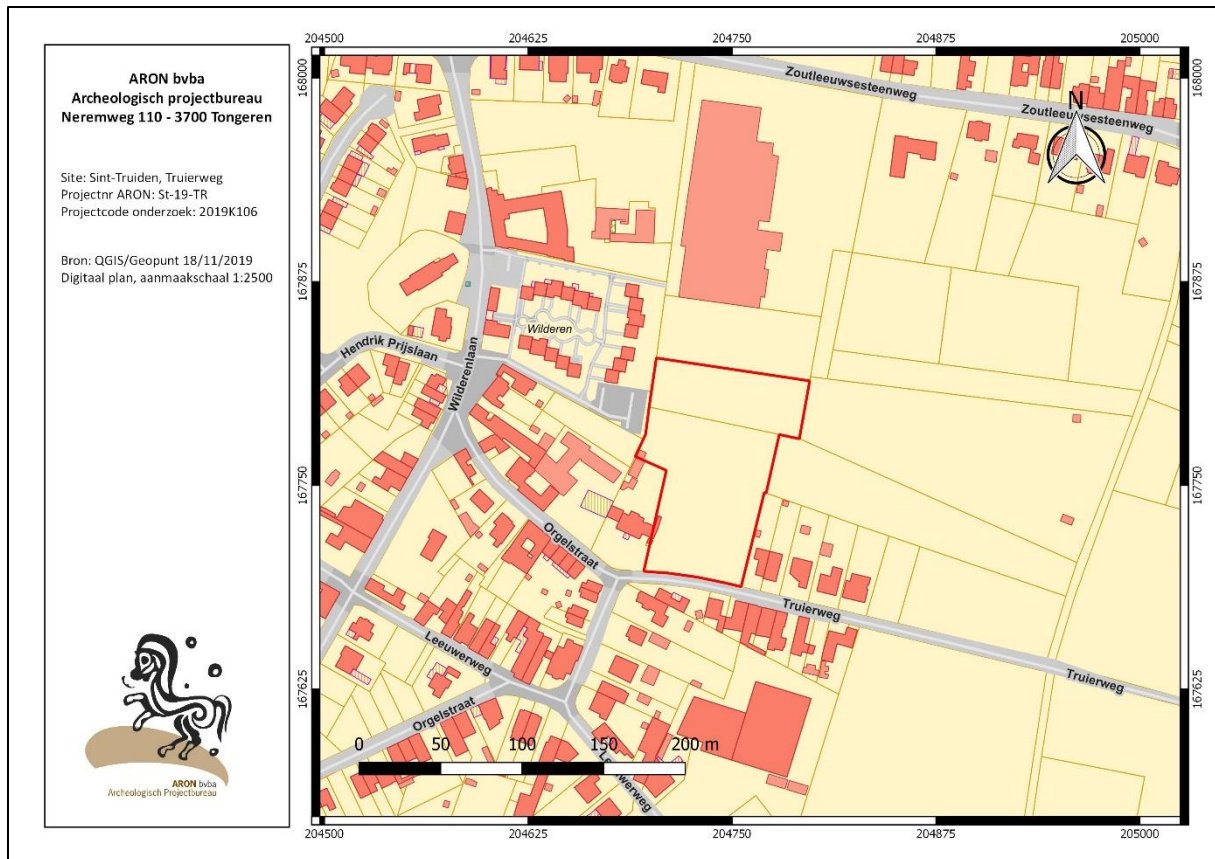
1. Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

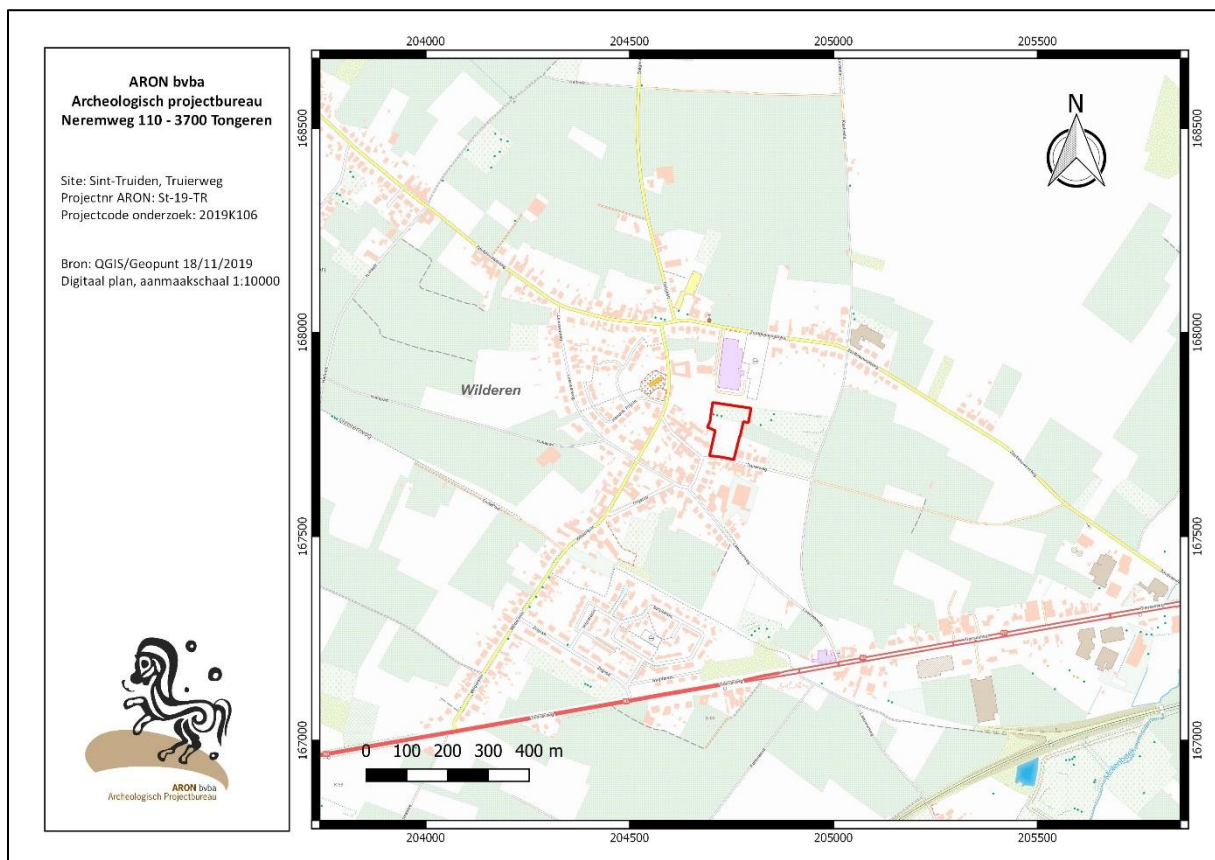
Projectcode	2019K106	
Naam en erkenningsnummer Archeoloog	Inge Van de Staey OE/ERK/Archeoloog/2015/00087	
Rechtspersoon	ARON bvba Archeologisch Projectbureau, Neremweg 110, 3700 Tongeren OE/ERK/Archeoloog/2015/00006	
Actoren en specialisten binnen het project	Functie	Naam
	Erkend archeoloog Projectleiding	Inge Van de Staey Petra Driesen
Extern wetenschappelijk advies	Nvt.	Nvt.
Locatiegegevens	Limburg, Sint-Truiden, Wilderen, Truierweg	
Oppervlakte	Het totale projectgebied heeft een oppervlakte van ca. 9725 m ² .	
Bounding box coördinaten	Xmin., Ymin.: 204690.59, 167687.93; Xmax., Ymax.: 204797.57, 167828.21	
Kadasternummers	Sint-Truiden, Afd. 5, Sect. B, percelen 131H en 163S	
Thesaurusthermen ⁹	Sint-Truiden, Wilderen, Truierweg, bureauonderzoek	
Overzichtsplan verstoringen	<i>Zie BIJLAGE 7: Overzichtsplan aanwezige nutsleidingen (KLIP)</i>	

⁸ CGP 2019, 48-49.

⁹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/thesaurus>

Afb. 1: Kadastraal plan met perceelgrenzen en afbakening van het projectgebied in het rood.

Afb. 2: Uittreksel uit de topografische kaart met afbakening van het projectgebied in het rood (Uittreksels uit Cartoweb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18008 – www.ngi.be)

1.2 Archeologische voorkennis

Binnen het projectgebied zelf werd tot op heden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Op het terrein is echter wel een CAI-locatie aanwezig (**CAI 212660**). Deze locatie, die zich over het gehele oostelijke deel van het projectgebied uitstrekt, verwijst naar de plaats waar op de kaart van 1705 het kampement van de geallieerde troepen (van generaal majoor St.-Pol) zichtbaar zijn tijdens het beleg van Zoutleeuw.

Net ten westen van het terrein werden een archeologische prospectie met ingreep in de bodem (**CAI 212849**), uitgevoerd naar aanleiding van de eerste fase van de verkaveling 'Ruytershoeve'. Hierbij werden sporen en vondsten uit de Romeinse periode, de middeleeuwen en sporen met een onbepaalde datering aangetroffen. Aan de hand van de sporen en vondsten werd besloten dat de Romeinse aanwezigheid in Wilderen een feit is. De aangetroffen resten waren evenwel te fragmentair om te weten of het een erf, of een randfenomeen van een Romeinse boerderij, betrof. Op basis van het ontbreken van restanten van Romeinse dakpannen werd aangenomen dat een eventueel hoofgebouw van de villa niet binnen het projectgebied aanwezig was. De aangetroffen sporen die dateren uit de middeleeuwen werden hoofdzakelijk geplaatst in de volle middeleeuwen. Op het terrein bleken echter meerdere verstoringen (oa. voor de aanleg van de paardenpiste en de bouw van enkele stallen) aanwezig. Voor het terrein werd de kans op kennisvermeerdering daarom als laag beschouwd en werd geen vervolgonderzoek noodzakelijk geacht.¹⁰

In de ruimere omgeving van het onderzoeksgebied zijn verschillende CAI Locaties gelegen die kunnen wijzen op menselijke aanwezigheid vanaf het neolithicum.

1.3 Onderzoeksvragen en randvoorwaarden

Het archeologisch bureauonderzoek heeft als doel om op basis van bestaande bronnen informatie te verzamelen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site op het terrein, de karakteristieken, de bewaringstoestand en de wetenschappelijke waarde ervan en zijn relatie met het landschap. Verder wordt een beschrijving gemaakt van de geplande werken waarvoor de omgevingsvergunning wordt aangevraagd, van de uitvoeringswijze van deze werken en van de potentiële impact van deze werken op het bodemarchief.¹¹

Gezien het onderzoeksgebied gelegen is in een zone met een lage densiteit aan bebouwing in het verleden, dient tevens bijzondere aandacht besteed te worden aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Volgende onderzoeksvragen dienen tijdens het bureauonderzoek behandeld te worden:

- Wat zijn de gekende archeologische gegevens in het projectgebied?
- Welke informatie geven de gekende historische en iconografische gegevens van het projectgebied?
- Wat zijn de relevante ecologische en aardkundige gegevens en bronnen?
- Wat is de landschappelijke opbouw van het terrein?
- Wat is de geschiedenis van het landgebruik van het terrein?
- Wat zijn de gekende verstoringen (van de huidige verhardingen, riolering, allerhande leidingen, enz.)? Hoe diep gaan deze verstoringen en over welke oppervlakte verspreiden ze zich?
- Wat is de impact van de geplande werken?
- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande en gekende bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?
- Is verder aanvullend vooronderzoek noodzakelijk? Indien ja, motiveer de keuze van de te gebruiken methode.

¹⁰ Yperman ea. 2016, 20, 29-31; De Raymaecker 2016.

¹¹ CGP 2019, 48.

Randvoorwaarden:

De verkaveling wordt aangesloten op de reeds gerealiseerde verkaveling ten westen van het projectgebied (Verkaveling 'Ruytershoeve', fase 1). De nieuwe riolering wordt aangesloten op de reeds bestaande riolering, waarvoor ook een kleine zone ter hoogte van de bestaande parking (ca. 180 m²) – ten westen van het projectgebied – wordt vernieuwd. Dit zal echter gebeuren door middel van sleufherstel, waardoor de geplande bodemingrepen volledig binnen de bestaande sleuf zullen plaatsvinden. Deze zone wordt om deze reden buiten het huidige projectgebied uitgesloten.

Verder zijn geen randvoorwaarden van toepassing met betrekking tot het onderzoeksgebied.

1.4 Beschrijving van de geplande bodemingrepen

De initiatiefnemer plant op een circa 9725 m² groot terrein langs de Truierstraat te Wilderen (Sint-Truiden, prov. Limburg) de ontwikkeling van een verkaveling in 17 loten (Afb. 3, BIJLAGE 6).

Loten

De geplande verkaveling, binnen de huidige omgevingsvergunning, bestaat uit 17 loten. 16 Loten (Lot 1-15) worden opgericht met een open of half-open bebouwing. Lot 17 omvat de aanleg van de wegenis en een groenzone. Volgende tabel geeft een overzicht van alle loten:

Lot	Type	Oppervlakte lot	Bouwkader	Type bebouwing
1	Bouwlot	6a 05ca	10,9 m x 17 m	Half-open
2	Bouwlot	5a 85ca	10,9 m x 17 m	Half-open
3	Bouwlot	5a 62 ca	10,9 m x 17 m	Half-open
4	Bouwlot	5a 75 ca	10,9 m x 17 m	Half-open
5	Bouwlot	3a 89 ca	10 m x 10 m	Half-open
6	Bouwlot	3a 89 ca	10 m x 10 m	Half-open
7	Bouwlot	3a 89 ca	10 m x 10 m	Half-open
8	Bouwlot	4a 77 ca	10 m x 10 m	Half-open
9	Bouwlot	6a 18 ca	12 m x 10 m	Open
10	Bouwlot	4a 45 ca	9,83 m x 8 m	Open
11	Bouwlot	3a 97 ca	10 m x 9 m	Open
12	Bouwlot	3a 99 ca	10 m x 9 m	Open
13	Bouwlot	4a 02 ca	10 m x 9 m	Open
14	Bouwlot	4a 04 ca	10 m x 9 m	Open
15	Bouwlot	4a 06 ca	10 m x 9 m	Open
16	Bouwlot	4a 09 ca	10 m x 9 m	Open
17	Wegenis	20a 09 ca	/	/

Tot op heden is niet geweten of de woningen al dan niet onderkelderde zullen zijn. Indien ze onderkelderde worden, wordt een maximale verstoringsdiepte van 3,5 m onder het maaiveld verwacht. Indien niet onderkelderde, worden de woningen gefundeerd met een sleuvenfundering van maximaal ca. 80 cm diep. Binnen de tuinzones worden vermoedelijk grasperken voorzien. De bodemingrepen hiervoor gaan circa 20 cm diep. Diepere ingrepen in de bodem ten gevolge van o.a. verhardingen of opritten kunnen niet uitgesloten worden.

De bodemingrepen zullen machinaal gebeuren doormiddel van een graafmachine.

Aanleg wegenis en nutsleidingen

In het verlengde van nieuwe wegenis ter hoogte van de verkaveling (De Ruytershoeve', fase 1) wordt in klinkers een nieuwe weg aangelegd. Deze krijgt centraal een uitloper in zuidelijke richting en leidt zo langs de woonhuizen. Voor de bodemingrepen voor de verhardingen van de rijweg dient er rekening gehouden te worden met een

diepte van ca. 45 cm onder het bestaande maaiveld. Verder wordt deze weg omgeven door een voetpad, met verhardingen in kleiklinkers. Ook hiervoor kan een verstoringsdiepte van ca. 45 cm worden aangenomen.

In het zuidwesten wordt een ca. 3 m brede zone vrijgehouden als erfdienstbare zone.

De riolering is centraal onder de aan te leggen wegen voorzien. De maximale diepte van de DWA reikt tot 2,92 -mv. De maximale diepte van de RWA tot 3,53 m -mv. De nieuwe riolering wordt aangesloten op de reeds bestaande riolering, waarvoor ook een kleine zone ter hoogte van de bestaande parking (ca. 180 m²) – ten westen van het projectgebied – wordt vernieuwd. Dit zal echter gebeuren door middel van sleufherstel, waardoor de geplande bodemingrepen volledig binnen de bestaande sleuf zullen plaatsvinden.

De overige nutsleidingen worden voorzien ter hoogte van de aan te leggen voetpaden (zie *supra*). De breedte van deze sleuf is ca. 60 cm. Over de diepte zijn nog geen gegevens bekend, maar er kan verwacht worden dat verstoringen tot ca. 80 cm onder het maaiveld zullen plaatsvinden.

De geplande bodemingrepen zullen machinaal gebeuren door middel van een graafmachine.

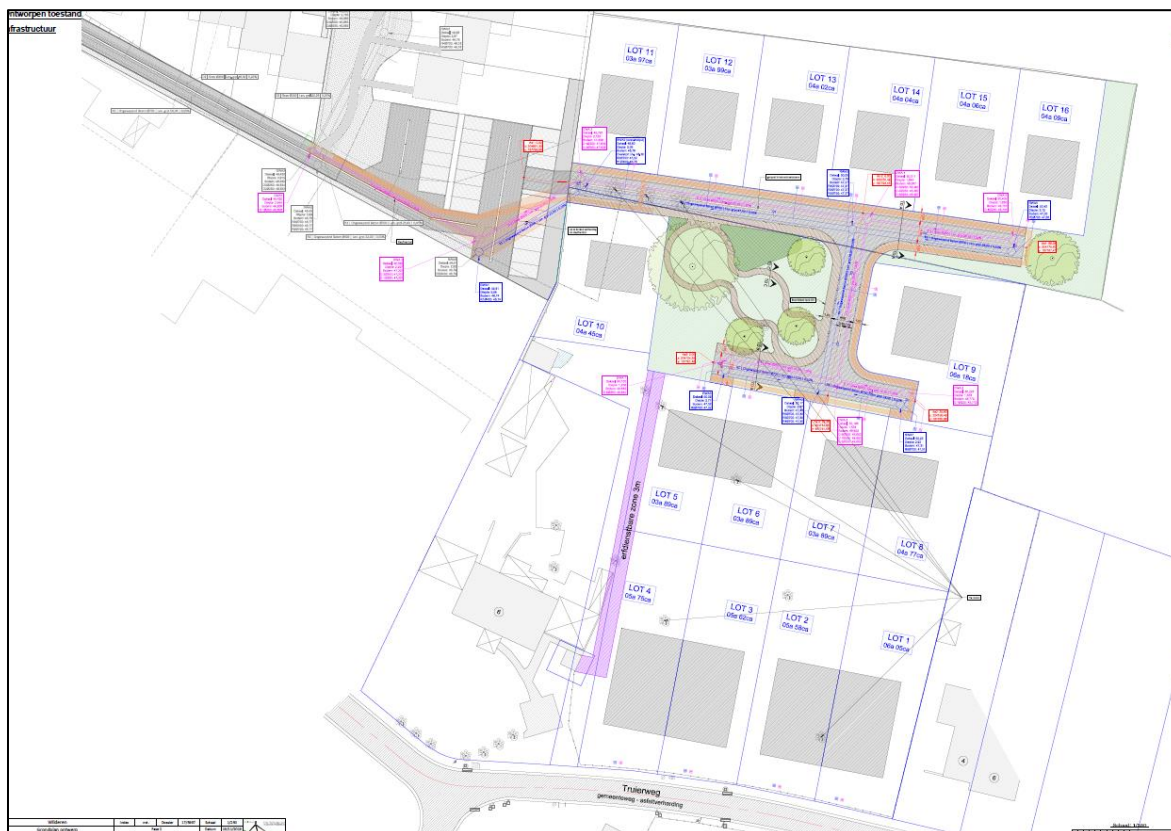
Groenzones

Rondom de geplande verhardingen en centraal tussen de meest noordelijke bouwloten worden enkele groenzones ingepland. Verder zullen enkele bomen worden aangeplant. De bodemingrepen voor de aanleg van de grasperken zullen in principe een maximale verstoringsdiepte van ca. 20 cm onder het maaiveld met zich meebrengen. Voor de hagen en bomen worden plantputten voorzien die plaatselijk verstoringen veroorzaken tot ca. 80 cm onder het maaiveld.

De bodemingrepen zullen machinaal gebeuren d.m.v. een graafmachine.

Werfzone

De werfzone bevindt zich volledig binnen het projectgebied. Hiervoor worden geen bijkomende bodemingrepen voorzien.

Afb. 3: Verkavelingsplan (Bron: Studiebureau Hosbur, digitaal plan, dd.19/11/2019, schaal 1:250, 2019K106).

1.5 Werkwijze, verloop en actoren

Gezien het bureauonderzoek betrekking heeft op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden, diende bijzondere aandacht besteed te worden aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied. Volgende kaarten werden in het kader van dit deelaspect van het vooronderzoek dan ook geraadpleegd: de topografische kaart, de bodemkaart, de potentiële bodemerosiekaart per perceel, de bodembedekkingskaart 2012, de quartair geologische kaart, de tertiair geologische kaart en het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II (AGIV). Voor het projectgebied bestaat geen geomorfologische kaart. Wel werd een beknopte geomorfologische beschrijving opgemaakt door E. Goossens in het toelichtingsboekje bij de Quartair geologische kaart, kaartblad 33, Sint-Truiden.¹² Deze beschrijving werd eveneens doorgenomen.

Om een inzicht te bekomen in de reeds gekende archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied en zijn directe omgeving werd de Centrale Archeologische Inventaris geraadpleegd.¹³ Deze online inventaris, opgesteld door het Agentschap Onroerend Erfgoed van de Vlaamse Overheid, biedt een overzicht van alle tot nu toe gekende archeologische vindplaatsen in Vlaanderen. Voor zover voorhanden werd gebruik gemaakt van verschillende publicaties die betreffende archeologische vondsten en uitgevoerde opgravingen in de omgeving verschenen. Via het Geoportaal van Onroerend Erfgoed werd eveneens de inventaris van de beschermde archeologische sites, de inventaris van vastgestelde archeologische zones en de inventaris van gebieden waar geen archeologie te verwachten valt, geraadpleegd.

Voor het recentere verleden van het studiegebied werden verschillende historische kaarten bestudeerd. Belangrijk hierbij te vermelden is dat de kaart die de belegering van Zoutleeuw in 1705 afbeeldt¹⁴, ook de omgeving rondom de stad Zoutleeuw weergeeft. Het onderzoeksterrein valt net binnen de weergegeven kaart. Verder betreft het de *Villaretkaart (1745-1748)*, de *Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden*, opgemaakt op initiatief van *Graaf de Ferraris (1771-1778)*, de *Atlas der Buurtwegen (1842)* en de *Vandermaelenkaart (1846-1854)*. Deze laatste kaarten werden geraadpleegd via de website Geopunt.be. De *Popp-kaart (1842-1879)* was niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Via de website Cartesius.be werden *de topografische kaarten uit 1873, 1904, 1939, 1969 en 1981*, opgemaakt door het Nationaal Geografisch Instituut en zijn voorgangers, bestudeerd. De topografische kaart van 1989 bleek niet beschikbaar te zijn, gezien dezelfde kaart als deze van 1981 wordt weergegeven. Ook werden oude luchtfoto's (1979-1990, 2000-2003 en 2005-2007) die eveneens via de website Geopunt.be (AGIV) ontsloten zijn bestudeerd. Kaarten die geen bijkomende informatie over het onderzoeksterrein geven, worden niet in het bureauonderzoek afgebeeld.

Specifiek archiefonderzoek werd niet uitgevoerd omdat het onderzoeksterrein in een zone met lage bebouwing uit het verleden ligt. Wel werden in functie van de Slag bij Wilderen (1130) enkele bijkomende bronnen geraadpleegd.¹⁵

De ligging van ondergrondse kabels en leidingen werd opgevraagd via KLIP. De initiatiefnemer bezorgde de tot nu gekende informatie over het plangebied.

Een visuele terreininspectie werd niet uitgevoerd. Via een fotografisch verslag (*BIJLAGE xx*) en informatie aangeleverd door de landmeter, kon namelijk een beeld bekomen worden van de huidige inrichting en de gaafheid van het onderzoeksgebied. Via de initiatiefnemer werd zo ook het bodemonderzoek aangeleverd dat gebeurde op het betreffende terrein:

- **Oriënterend Bodemonderzoek** (2010) *Oriënterend bodemonderzoek Heusdens NV, Bouwen en Milieu NV, Sint-Truiden (dossiernummer 11809)*.

Het bureauonderzoek werd uitgevoerd door Inge Van de Staey van het archeologisch projectbureau *Aron bvba* en intern begeleid door Petra Driesen.

¹² Goossens 2007.

¹³ <https://geo.onroerenderfgoed.be/> en <http://cai.onroerenderfgoed.be/>

¹⁴ <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84453816/f1.item.zoom>

¹⁵ Voor meer info zie David 1855, 75-76 en De Smet 1837, 111.

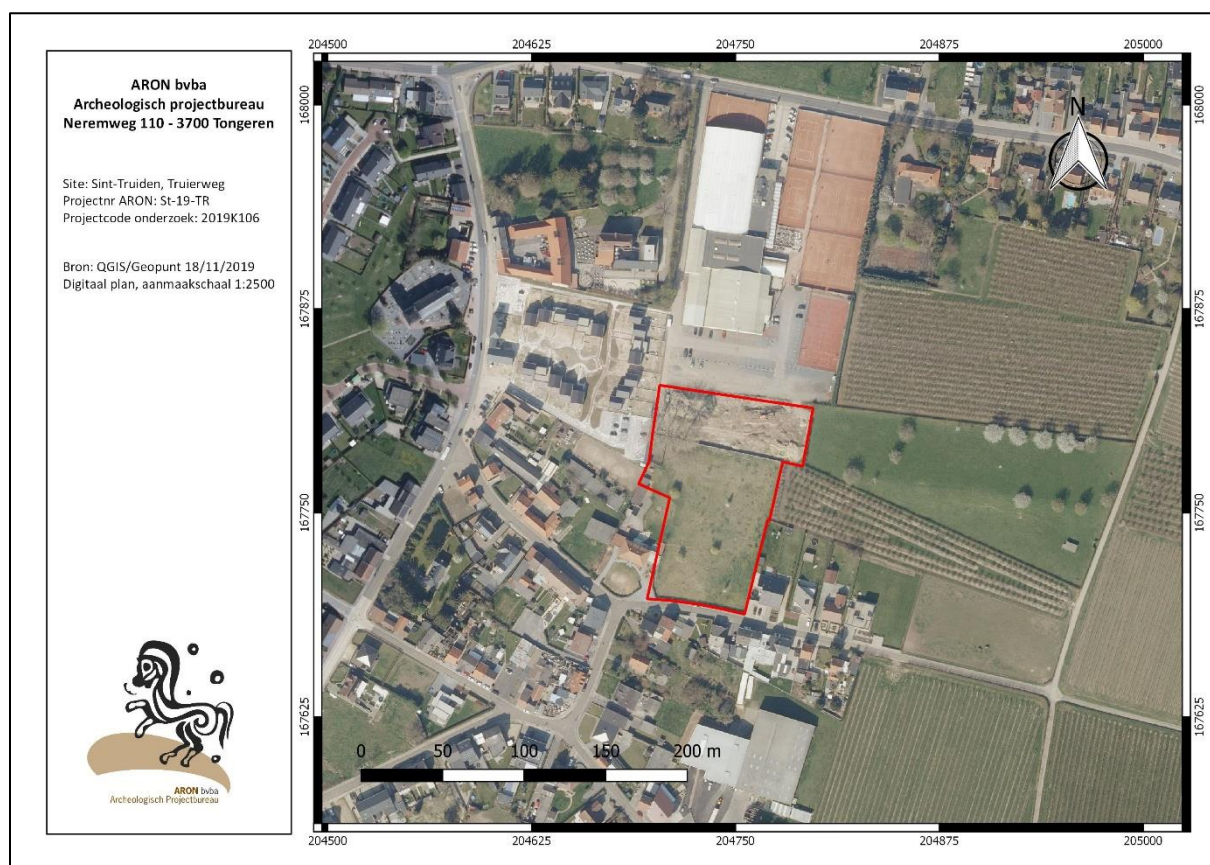
2. Assessment

2.1 Situering van het onderzoeksterrein

Het projectgebied heeft een oppervlakte van circa 9730 m² en is kadastraal gekend als Sint-Truiden, Afd. 5, Sect. B, percelen 131H en 163S.

De Truierweg begrenst het terrein in het zuiden. Verder wordt het projectgebied ten oosten en westen ingesloten door bebouwing langs voornoemde weg, de Orgelstraat (in het westen in het verlengde van de Truierweg) en een nieuwe verkaveling (verkaveling 'Ruytershoeve', fase 1) langs de Wilderenlaan. Ten noorden wordt het terrein begrensd door een parking van een sporthal langs de Zouleeuwsesteenweg.

Het projectgebied is grotendeels als grasland in gebruik, met verspreid enkele bomen (perceel 163S). Het noorden (perceel 131H) is braakliggend. Dit perceel werd bij de aanleg van de verkaveling ten westen van het terrein immers voor grondopslag gebruikt (Afb. 4 en BIJLAGE 4).¹⁶ De bodembedekkingskaart die de toestand in 2015 weergeeft (Afb. 5), toont het terrein volledig als grasland met op de grens van beide percelen enkele bomen.

Afb. 4: Kleurenorthofoto 'meest recent' met aanduiding van het projectgebied (rood).

Geomorfologisch is Wilderen gelegen op de overgang van Droog- naar Vochtig-Haspengouw. Het noordelijk deel van de gemeente behoort tot Vochtig-Haspengouw, met zijn kenmerken van geslotenheid en een zacht golvend terrein. Het zuidelijk gedeelte, alsook het onderzoeksterrein, behoort tot Droog-Haspengouw: het landschap vertoont een meer uitgesproken reliëf en een grotere openheid. Hier rust de quartaire leemmantel, die in vergelijking met Vochtig-Haspengouw dik is (tot 25 m), op Tertiaire krijtsedimenten. Het reliëf wordt in deze streek dan ook bepaald door deze leemmantel en bestaat uit topografisch hoger gelegen plateaus die sterk ingesneden zijn.¹⁷ Het landschap kent weinig actieve rivieren, maar wel een netwerk van droge dalen die ZZO naar NNW georiënteerd zijn.

¹⁶ Mondelinge communicatie initiatiefnemer.

¹⁷ Goossens 2007.

Het onderzoeksterrein ligt aan de voet van een meer zuidelijk gelegen rug tussen de valleien van de Dormaalbeek (ca. 3 km ten westen) en de Logebeek/Molenbeek (ca. 1,3 km ten oosten). De Leugenbeek stroomt ca. 1,5 km ten westen van het terrein (Afb. 6). Het terrein stijgt lichtjes in oostelijke richting van ca. 49,6 m TAW in het westen tot ca. 50,5 m TAW in het oosten (Afb. 7-Afb. 8).

Het tertiaire substraat ter hoogte van het onderzoeksterrein behoort tot de *Formatie van Tienen* (Afb. 9, *lichtoranje*), die tot de Groep van Landen behoort. Op het kaartblad Sint-Truiden is de Formatie van Tienen onderverdeeld in het Lid van Dormaal en het Lid van Loksbergen. Het *Lid van Dormaal* bestaat uit fluviatiele afzettingen, met bovenaan een fijn wit en groen zand, zware donkere lignietrijke klei met zandige boorgangen, wortelsporen, plantenresten en verspreide zandkorrels. Onderaan liggen bleke zandige mergel, beige en bruin zand tot lemig zand met kwartsiet, wortelsporen en versteende houtfragmenten. Het *Lid van Loksbergen*, een fluvio-lagunaire afzetting, is beduidend minder zandig en bestaat eveneens uit donkere ligniethoudende klei, bleke mergel, groene zandige klei en grijsgroen zand met wortelsporen, plantenresten en pyrietconcentraties.

Net ten westen van het onderzoeksterrein wordt de *Formatie van Hannut* (Afb. 9, *donkeroranje*) aangeduid, die tevens tot de Groep van Landen behoort. De *Formatie van Hannut* is een mariene afzetting bestaande uit fijne glauconiethoudende zanden, kleirijk en kalkrijk en dikwijls verkit. De formatie heeft een driedelige onderverdeling: de leden van Grandglise, Lincent en Waterschei. Het *Lid van Grandglise* is opgebouwd uit een grijsgroen fijn tot middelmatig licht glauconiethoudend soms kleilig zand. Deze zanden worden ook wel de *Zanden van Hoegaarden* genoemd. Het *Lid van Lincent* bestaat uit een grijsgroen zand of silt, soms versteend tot siltsteen of fijnkorrelige zandsteen, en intercalaties van bleek grijsgroene zandhoudende klei. Het silt is licht glauconiethoudend en bevat glimmers en soms schelpfragmenten. Aan de basis komt er een glauconiethoudend zandlaagje voor. Lokaal komt er ook een groengrijze mergelige tot grijze kalkhoudende harde compacte klei voor (*Klei van Waterschei*).¹⁸

Ten oosten komt *Formatie van Sint-Huibrechts-Hern* voor (Afb. 9, *paars*), een mariene formatie die bestaat uit twee leden, het *Lid van Neerrepen* en het *Lid van Grimmertingen*. Het *Lid van Neerrepen* bestaat uit los fijn, groenig zand met veel glimmers en af en toe sporen van schelpen. Vaak is er duidelijk waarneembare laminatie. Het *Lid van Grimmertingen* bestaat uit kleverig zeer fijn zand, glauconiet- en glimmerhoudend. Onderaan wordt het veel kleirijker. Het zand is gedeeltelijk ontkalkt maar nog fossielhoudend met een gevarieerde mariene fauna. Aan de basis komt er soms een basisgrind voor bestaande uit onregelmatige silexkeities.¹⁹

Tijdens de laatste ijstijd (Weichsel- of Würm-ijstijd, 116.000 tot 11.500 jaar geleden) vervoerden krachtige winden zand- en leemdeeltjes vanuit de schaars begroeide toendravlakten in het noord-noordwesten naar onze streken. In het zuiden van Nederland en het noorden van Vlaanderen (Kempen) werden zwaardere zanddeeltjes afgezet (cfr. dekzand). Verder zuidwaarts werden de lichtere deeltjes afgezet, eerst zandleem en vervolgens de kleinste leemdeeltjes. Zo werd Midden-België met een leemmantel bedekt. Dit leem werd op sommige plaatsen weggespoeld. Zo vindt men nu nog de maximale leemaccumulaties in de depressies. Gebaseerd op de atmosferische vochtigheid kan men twee afzettingsperioden onderscheiden: het Hesbayaan en het Brabantiaan.²⁰

Tijdens het Hesbayaan, een koude, zeer vochtige periode met veel neerslag, werd het afgezette leem t.g.v. neerslag door smeltwaters herwerkt, zodat men over niveo-eolisch leem spreekt. Meestal kreeg men hierdoor uit deze eerste periode van de Weichsel-ijstijd een afwisselende afzetting van leem en zand. Immers werd het zand reeds bij een groot debiet van de smeltwaters afgezet terwijl het leem pas bij een klein debiet werd afgezet, dus in de zomer. Deze afwisseling van zand en leem noemt men *Haspengouw Leem*.

Het Brabantiaan was als tweede periode uit de Weichsel-ijstijd ook een koude, maar een veel drogere periode met weinig of geen neerslag. Hierdoor bleef het leem ter plaatse liggen en vormde zo een hangende leemmassa, namelijk *Brabant Leem*. Dit leem werd tijdens het Holoceen gedeeltelijk ontkalkt. Hierdoor omvat het Brabant Leem een ontkalkt gedeelte en een onderliggend kalkrijk gedeelte.

Tussen deze twee periodes zou er zich een verbetering van het klimaat hebben voorgedaan waardoor er zich een bodem, namelijk de bodem van Kesselt, heeft kunnen ontwikkelen. Getuige van deze verdroging zijn tevens de gebroken (t.g.v. vorstwerking) tertiaire keitjes aan de basis van het Brabantiaan. Ook ouder dan het Hesbayaan heeft zich tijdens het Eem een bodem, namelijk de bodem van Rocourt (met zijn typische rode kleur) kunnen

¹⁸ De Geyter 2001, 27.

¹⁹ De Geyter 2001, 22.

²⁰ Goossens 2007, 22.

ontwikkelen, waarop later zich een (Warneton) humusrijke leemlaag heeft gevormd. Deze humusrijke laag vindt men volgens de literatuur meestal enkel waar de bodem van Rocourt aanwezig is. De bodem van Rocourt vormt een belangrijke marker horizont voor het midden-paleolithicum gezien verschillende paleolithische sites gekenmerkt worden door de aanwezigheid van deze bodem. Tot nu toe zijn er echter nog geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van de bodem van Rocourt of de Warneton humusrijke leemlaag in de omgeving van het onderzoeksgebied.²¹

Het hierop volgend Holoceen werd gekenmerkt door een vochtig, gematigd klimaat dat een andere invloed heeft op het landschap dan het periglaciaire klimaat uit het Pleistoceen. Immers krijgt men door dit nieuwe klimaat een hernamen van de bronerosie, de creep en het ruissellement. Deze worden elk nog eens versterkt door de vele ontbossingen en het wegruimen van het leem door de mens. Door de erosie ontstonden tijdens het Holoceen vele kleine depressies, die later door afgespoeld leem, *colluvium*, werden opgevuld. Deze colluviale afzettingen zijn dus begonnen in het Neolithicum, en kenden een eerste belangrijke fase tijdens het bijna grootschalige ontbossen van de regio in de Romeinse tijd en een tweede vanaf de Middeleeuwen. Dit colluvium is verscheiden van aard waardoor dit ook nog geen officiële lithostratigrafische naam heeft gekregen.²²

Volgens de Quartairprofieltypekaart worden de tertiaire afzettingen in het onderzoeksgebied afgedekt door een dun pakket Haspengouw Leem (ca. 1 m) met daarboven een dik (3 à 4 m) pakket Brabant Leem (*Afb. 10, lichtoranje*). Een boring ten noordwesten van het terrein geeft aan dat het quartaire leemdek hier ca. 6 m dik bewaard is.²³ Ca. 200 m ten noorden van het terrein wordt *colluvium* weergegeven, waarmee dalen werden opgevuld (*Afb. 10, groen*).

De bodemkaart (*Afb. 11*) geeft voor het merendeel van het onderzoeksterrein een OB-bodem weer. Het betreft een kunstmatige bodem die zodanig door de mens beïnvloed is dat de textuur, de drainageklasse en de profielontwikkeling niet meer bepaald kunnen worden. In het noordelijke deel wordt een Abp-bodem weergegeven (*Afb. 11, geel: Abp(c)*), een droge bodem op leem zonder profielontwikkeling. Deze bodems komen voor aan de onderkant van hellingen en in droge depressies. Ze bestaan uit colluvium of leemmateriaal dat geërodeerd werd van de hoger liggende plateaugronden (Aba-bodems). In het geval van fase ...*(c)* komt onder dit colluvium op minder dan 80 cm diepte een textuur B- horizont voor.²⁴

Meer ten oosten van het terrein komt een Aba-gronden voor, goed gedraineerde leembodems met een aan klei aangerijkte B-horizont. Afhankelijk van hun topografische ligging bleef hierbij de E-horizont boven de aangerijkte B bewaard. Verder wordt ter hoogte van enkele percelen langs de Truierweg een OE-bodem weergegeven. Deze omvat alle uitgegraven gronden.

De potentiële bodemerosiekaart (*Afb. 12*) geeft een zeer lage erosiegevoeligheid (lichtgroen) weer voor het onderzoeksgebied. Ook percelen in de omgeving worden door een zeer lage (lichtgroen) tot lage (geel) erosiegevoeligheid gekenmerkt. Erosie heeft dan ook vermoedelijk weinig invloed gehad op de bewaring van het oorspronkelijk bodemprofiel. Hogerop de leemrug is de omgeving matig (oranje) tot hoog (rood) erosiegevoelig.

²¹ Goossens 2007, 22

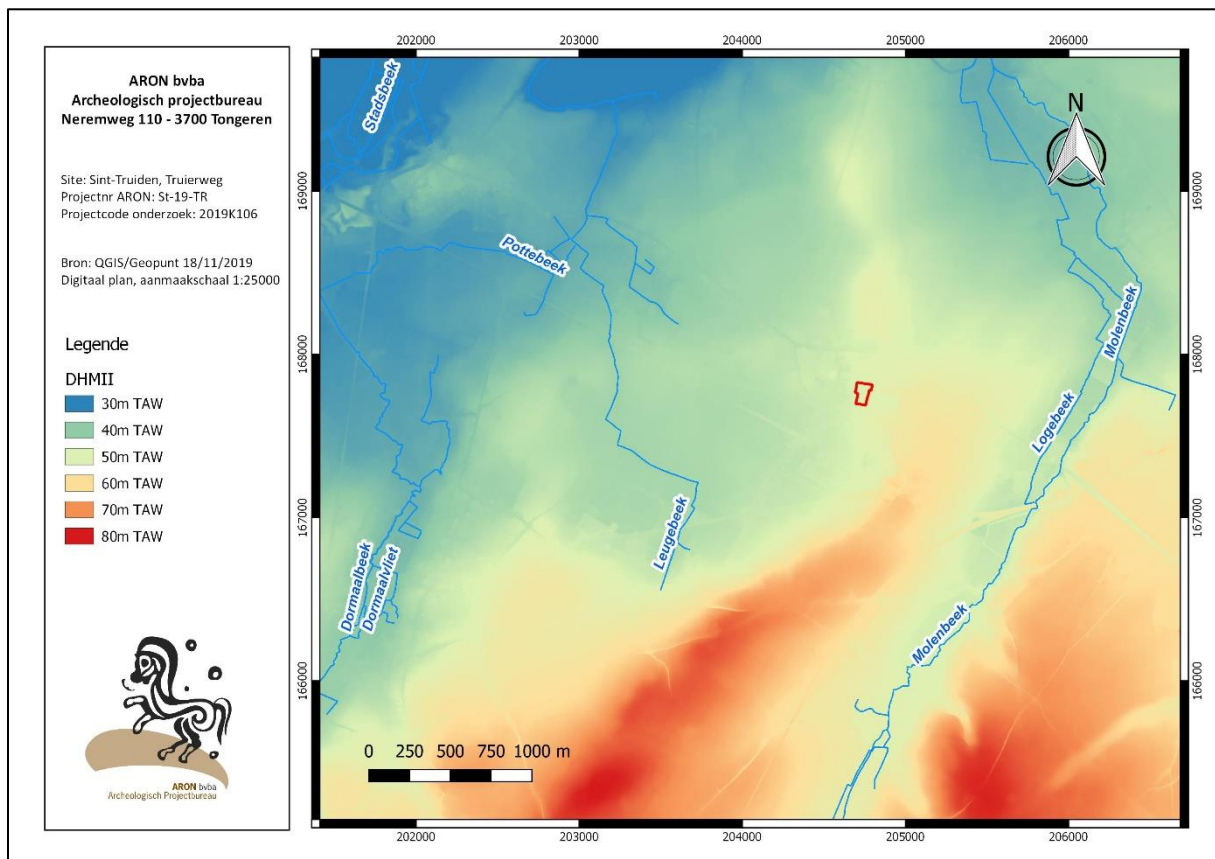
²² De Geyter 2001, 22.

²³ Boring kb33d105e-B286 (www.bodemverkenner.be)

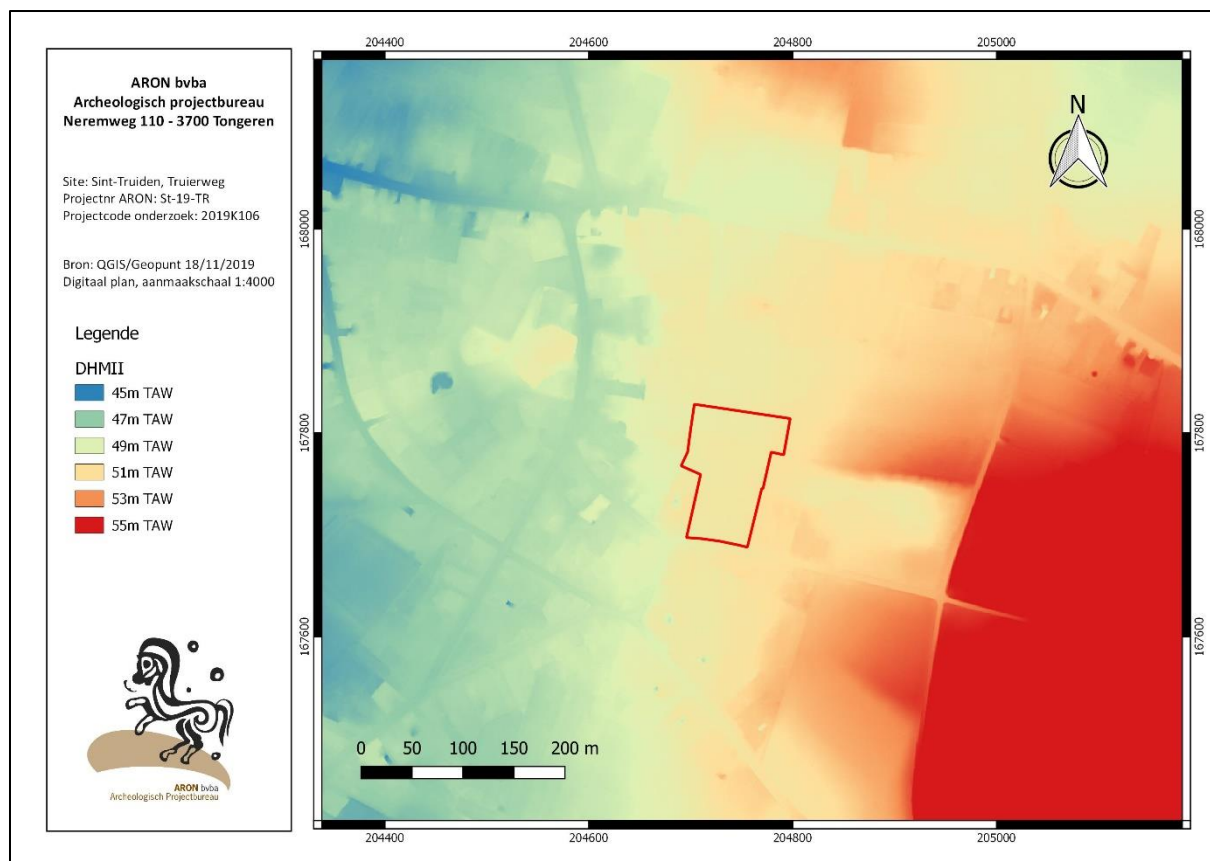
²⁴ Van Ranst e.a. 2000, 289, 300

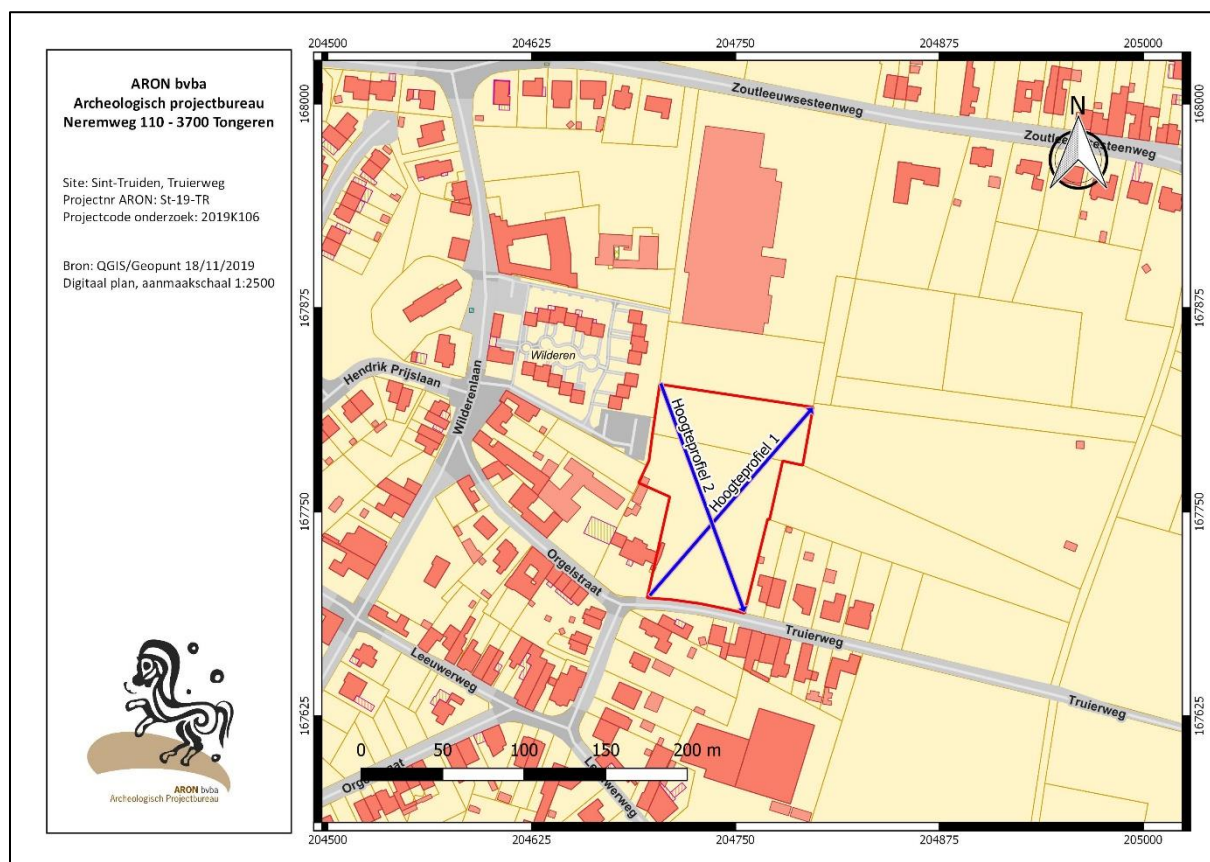
Afb.5: Bodembedekkingskaart 2015 met aanduiding van het projectgebied in het rood. (Uittreksels uit Cartoweb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18008 – www.ngi.be)

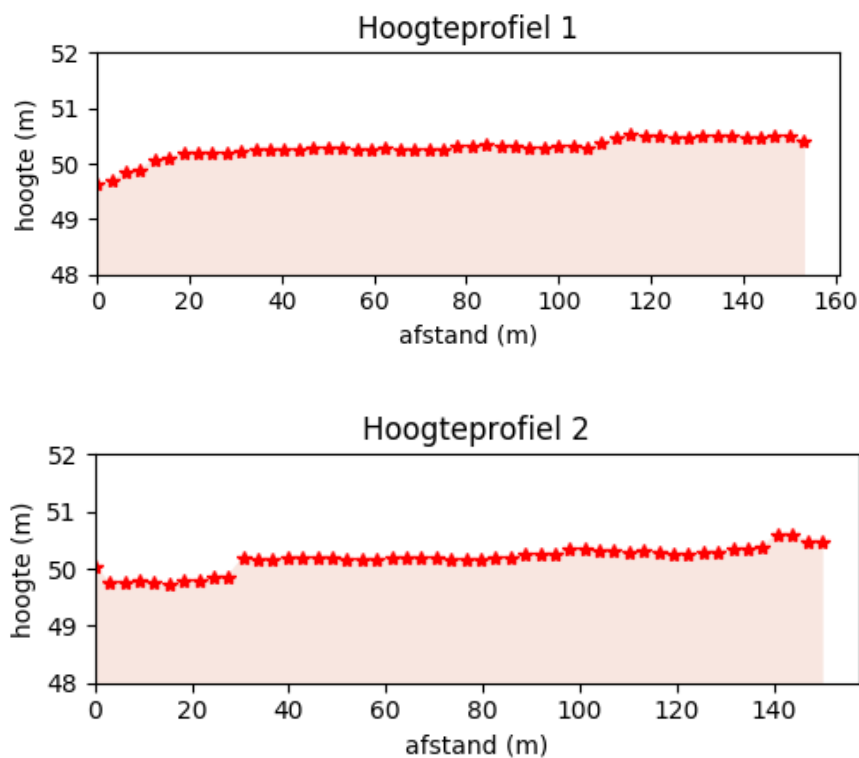
Afb. 6: Uittreksel uit het digitaal hoogtemodel Vlaanderen II met afbakening van het projectgebied in het rood.

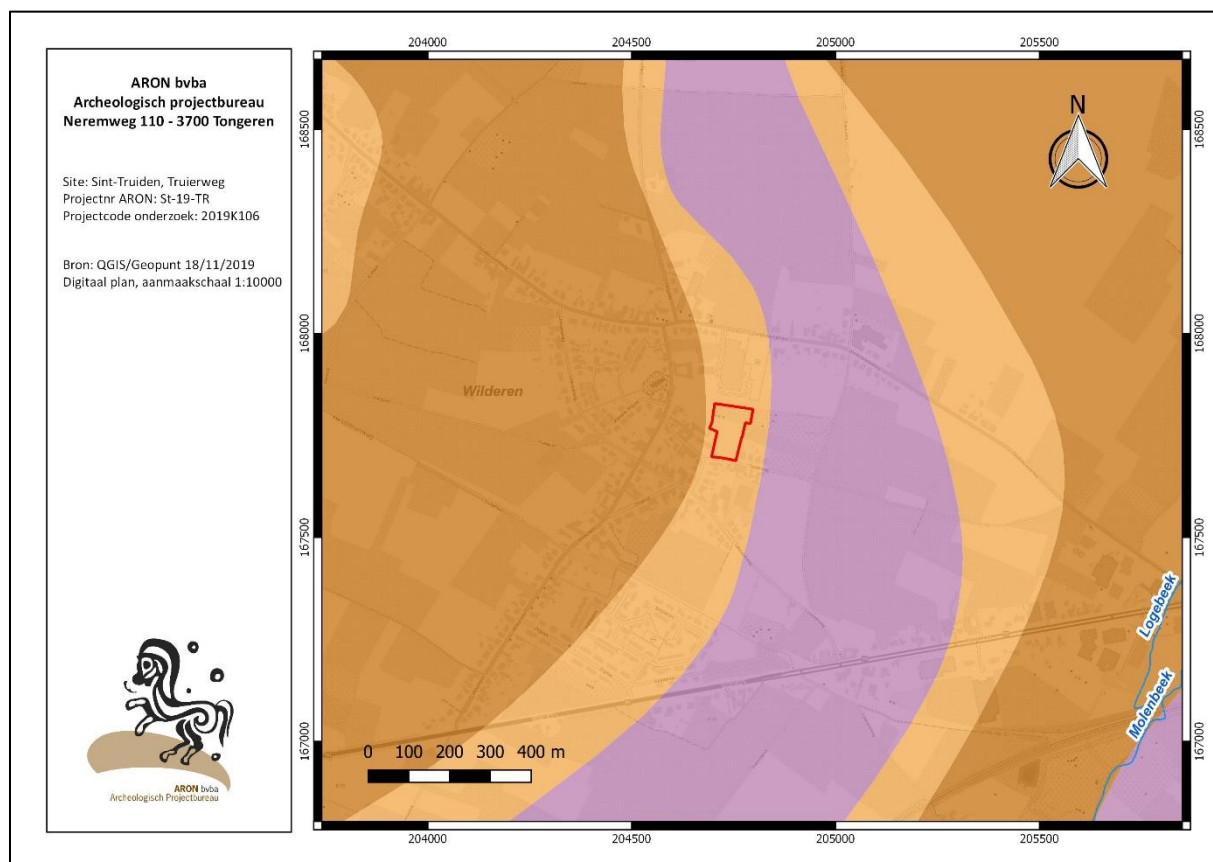
Afb. 7: Uittreksel uit het digitaal hoogtemodel Vlaanderen II met afbakening van het projectgebied in het rood.

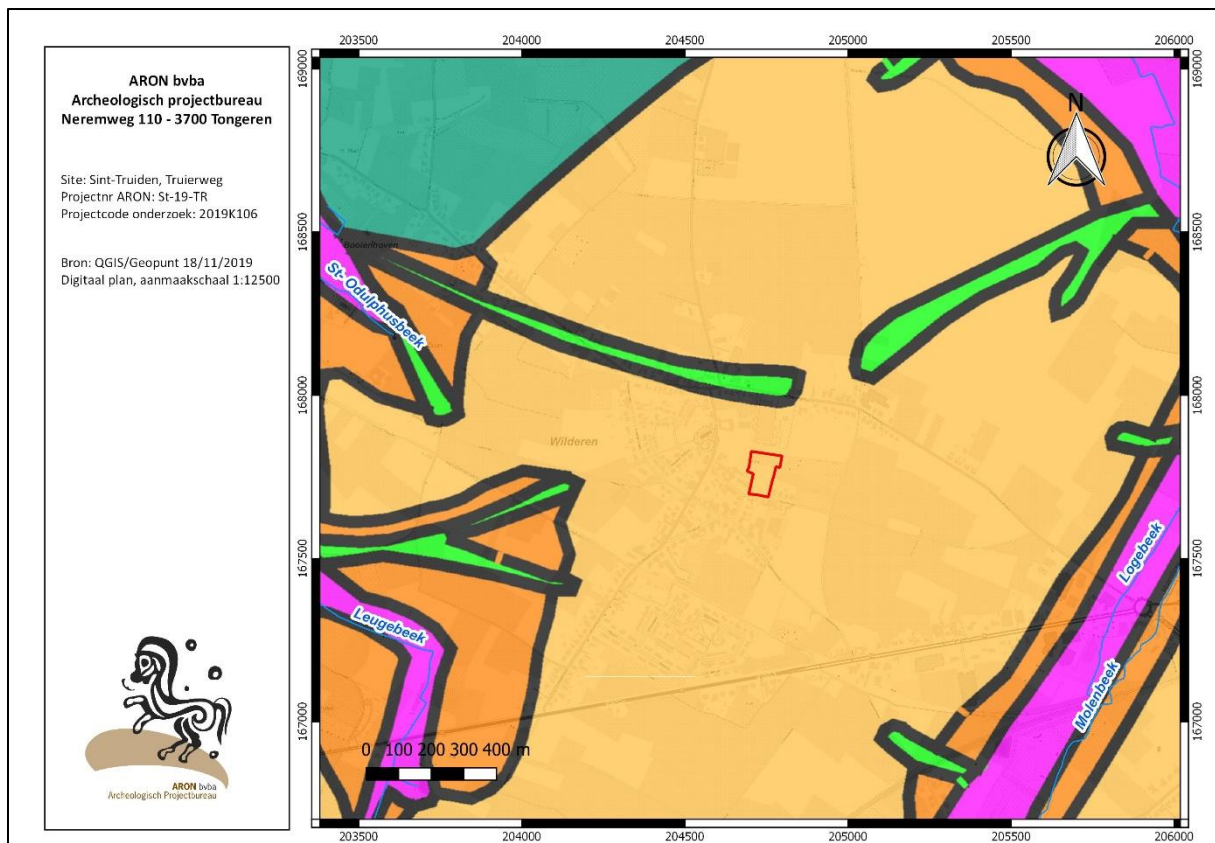
Afb. 8.1: Situering hoogteprofielen op het projectgebied in het rood.

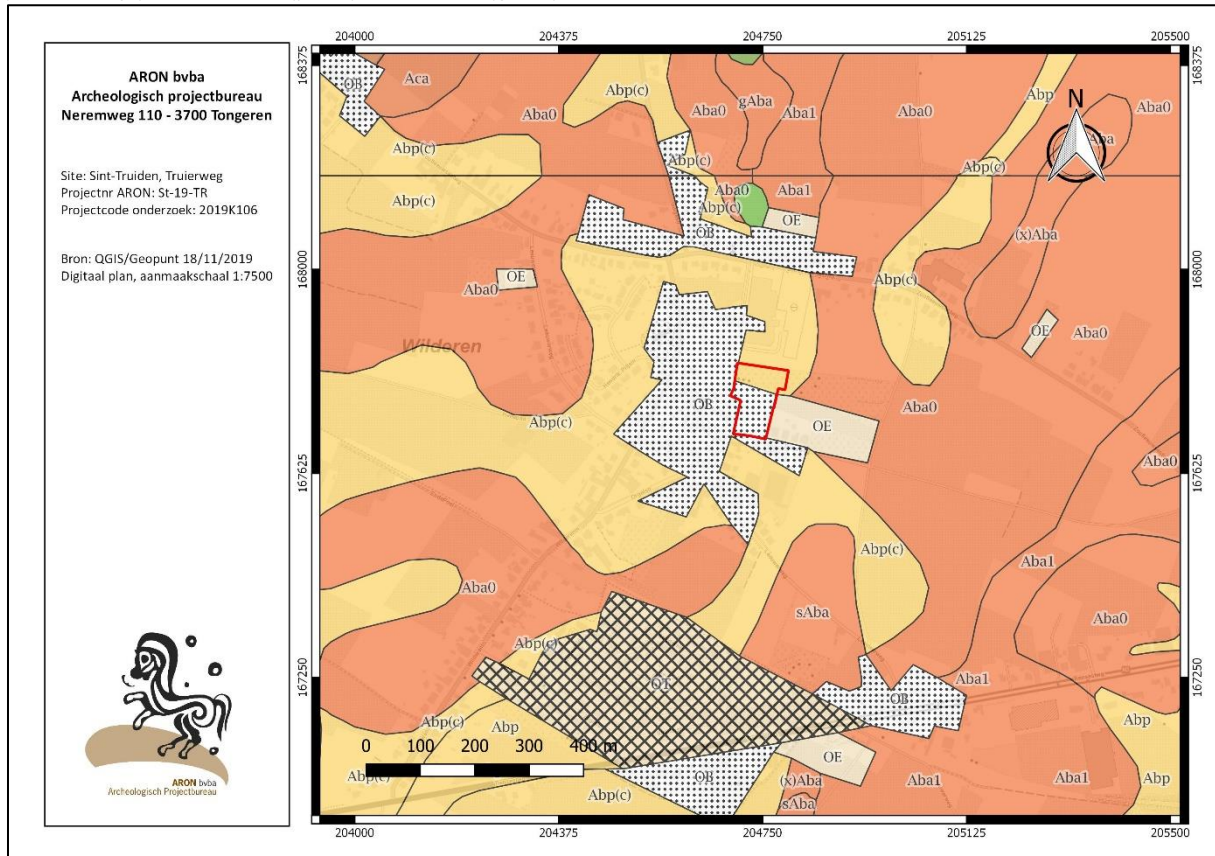
Afb. 8.2: Hoogteprofielen van het onderzoeksterrein (QGIS/Geopunt, digitaal plan, dd. 14/11/2019, 2019K106).

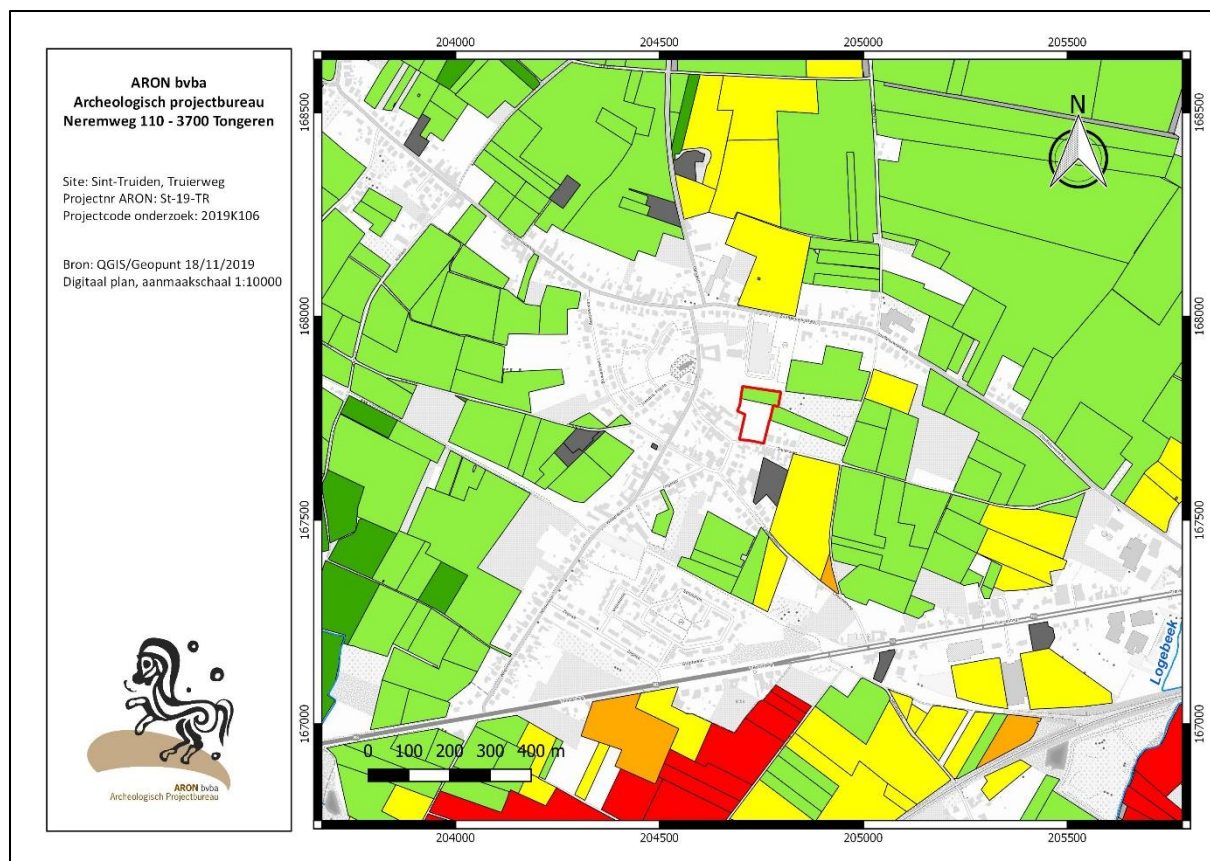
Afb. 9: Uittreksel tertiaire kaart en met afbakening van het projectgebied in het rood (Donkeroranje: Formatie van Hannut, ; Lichtoranje: Formatie van Tienen; Paars: Formatie van Sint-Huibrechts-Hern, Uittreksels uit Cartoweb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18008 – www.ngi.be).

Afb. 10: Uittreksel Quartair profieltypekaart kaartblad 33 Sint-Truiden met afbakening van het projectgebied in het rood (Brabantleem (ca. 3m) op Haspengouwleem (ca. 1 m) (lichtoranje); Brabantleem (ca. 1m) op Haspengouwleem (ca. 3 m) (donkeroranje); beekalluvium (paars) en colluvium (groen).

Afb. 11: Bodemkaart met aanduiding van het projectgebied in het rood (Uittreksels uit Cartoweb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18008 – www.ngi.be).

Afb.12: Potentiële bodemerosiekaart per perceel 2019 met aanduiding van het projectgebied in het rood (Uittreksels uit Cartoweb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18008 – www.ngi.be).

2.2 Historische situering

Wilderen wordt voor het eerst vermeld in 1139 als *Wilre*, een benaming die afkomstig is van het Latijnse ‘*villâre*’ wat boerderij betekent.

Vanaf de vroege middeleeuwen behoorde Wilderen tot het graafschap Duras. In 1023 schonk de graaf van Duras de helft van zijn domein Wilderen aan de abdij van Sint-Truiden. Hij behield echter de voogdij voor zichzelf en zijn nakomelingen.²⁵

De graven van Duras, verwant met de graven van Loon, speelden een belangrijke rol tijdens de 11de en 12de eeuw, toen de omgeving gelegen was op de grens van Loon met Brabant. Dit uitte zich in herhaaldelijke conflicten over het voogdijschap van Sint-Truiden en haar abdij, tussen de graven en hertogen van Brabant.²⁶ In 1129 had de graaf van Duras het zodanig verkorven dat de bisschop van Metz (die tijdelijk heer van Sint-Truiden was op dat moment) hem zijn ambt. In een poging om dit terug te winnen werden zijn troepen, met hulp van Vlaamse en Brabantse bondgenoten oa Godfried I van Leuven (cfr. Godfried met den Baard) verslagen in Wilderen (1130) door de abt van Sint Truiden, die werd gesteund door de bisschoppen van Metz en Luik, en de graven van Limburg en van Loon.²⁷

Wilderen vormde samen met Grazen een heerlijkheid die in 1192 in het bezit kwam van de heer van Loon. Op die manier werden Wilderen en Grazen één Loonse heerlijkheid.²⁸

²⁵ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13923>;

²⁶ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13903>

²⁷ Voor meer info zie David 1855, 75-76 en De Smet 1837, 111.

²⁸ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/13923>;

Het centrum van Wilderen bevindt zich bij de kruising van twee oude landwegen mn. de Leeuwerweg en de Truiervweg. De Truiervweg behoorde tot de middeleeuwse weg tussen Sint-Truiden en Tienen en maakte deel uit van de belangrijke handelsroute tussen de Noordzee en de Rijn. De N3 of Tienessesteenweg werd ca. 1740 aangelegd als nieuwe verbinding tussen Sint-Truiden en Tienen. De Zoutleeuwsesteenweg verbindt Sint-Truiden met Zoutleeuw. De Wilderenlaan, waar de Onze-Lieve-Vrouw Bezoekkerk gelegen is, verbindt deze twee hoofdwegen transversaal met elkaar en werkt als een noord-zuid hoofd-as voor het dorp.²⁹

Zoutleeuw won in de 16de eeuw aan belang op militair-strategisch vlak en werd in de 17de eeuw herschapen in een versterkte stad om de Spaanse Nederlanden te beschermen tegen Franse en Hollandse aanvallen. Als grensstad lag 'Leeuwe' immers op amper een steenworp van het Prinsbisdom Luik, toen onder de heerschappij van de keurvorst van Keulen.³⁰

Afb. 13: Overzicht en detail van de kaart van de belegering van Zoutleeuw in 1705, met situering van het projectgebied (rood) (bron: <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/btv1b84453816/f1.item.zoom>)

²⁹ Kerkenbeleidsplan Sint-Truiden 2017, 229.

³⁰ Moria 2005, 11.

Tijdens de Spaanse Successieoorlog (1701-1734), waarbij werd opgetreden tegen een Spaans-Frans machtsblok, viel Zoutleeuw in 1705 in handen van de geallieerde aanvoerder hertog van Marlborough (1650-1722).³¹ Op te merken binnen deze studie is dat de kaart (Afb. 13) die deze belegering afbeeldt ook de omgeving rondom de stad Zoutleeuw weergeeft. Het onderzoeksterrein valt net binnen de weergegeven kaart. Op de kaart, die vermoedelijk een vrij getrouwe weergave geeft van deze slag, worden de geallieerde troepen ter hoogte van het onderzoeksterrein aangeduid, onder het gezag van Generaal-majoor St. Pol (cfr. **CAI 212660**, zie *infra*).

Verder geven de cartografische bronnen aan dat het projectgebied, net ten oosten van het dorpscentrum van Wilderen gelegen, tot het einde van de 19de onbebouwd was en als akkerland/grasland in gebruik was. Op de topografische kaart van 1873 is voor het eerst bebouwing zichtbaar in het zuidwesten, langs de huidige Truierweg. Deze bebouwing werd in de loop van de 20ste eeuw uitgebreid. Op de topografische kaart van 1981 is het merendeel van perceel 163S bebouwd. In het laatste kwart van de 20ste eeuw werd deze bebouwing gesloopt om plaats te maken voor meerdere loodsen. In de periode tussen 2005 en 2010 werden de activiteiten stopgezet en de werkplaatsen werden afgebroken. Perceel 163S werd bouwrijp gemaakt en ingezaaid met gras. Recent werd perceel 131H bij de ontwikkeling van de verkaveling ten westen van het terrein voor grondopslag gebruikt.

Reeds op de *Villaretk kaart* (Afb. 14, 1745-1748) is het huidige stratenpatroon van Wilderen duidelijk te herkennen. Het terrein situeert zich ten oosten van de dorpskern van Wilderen, langs de Truierweg. Verder is de Wilderenlaan, de Leeuwerweg en een voorloper van de Zoutleeuwsesteenweg zichtbaar. Laatstgenoemde maakt ten noorden van de kerk echter een knik, richting de kerk. Ook de Wilderenlaan loopt niet volgens haar huidige tracé door maar maakt via de Orgelstraat en Leeuwerweg aansluiting in zuidelijke richting. De aanwezige bebouwing situeert zich langs beide zijden van de Wilderenlaan en ter hoogte van de Orgelstraat. Ter hoogte de Zoutleeuwsesteenweg is de kapel van OLV Bijstand zichtbaar. Het terrein is onbebouwd en als akkerland in gebruik.

Op de *Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden*, opgesteld op initiatief van *Graaf de Ferraris* (Afb. 15, ca. 1777), is een gelijkaardige situatie zichtbaar Wilderen wordt weergegeven als een klein gehucht met langs de huidige Wilderenlaan en Orgelstraat enkele boerderijen en rondom liggende boomgaarden. Het terrein blijft onbebouwd en als akkerland in gebruik.

Ook de *Atlas der Buurtwegen* (Afb. 16, ca. 1840) en de *Vandermaelenkaart* (Afb. 17, 1846-1854) tonen een gelijkaardige situatie. Op de *Atlas der Buurtwegen* wordt de Truierweg aangeduid als *Chemin nr. 9*, de Wilderenlaan en Orgelstraat als *Chemin nr. 3*. Het onderzoeksterrein is in meerdere percelen onderverdeeld en blijft onbebouwd. Een waterplas is aanwezig langs de Wilderenlaan, net ten zuidoosten van de kerk. De *Vandermaelenkaart* geeft bijkomend weer dat het terrein op de voet van een leemrug is gelegen. Het meest noordwestelijke deel is op deze kaart als grasland in gebruik. De rest wordt als akkerland ingenomen.

Op de *topografische kaarten van 1873* (Afb. 18) en *1904* (Afb. 19) wordt voor de eerste maal een structuur weergegeven in het zuidwesten van het terrein. Een veldweg loopt in O-W richting doorheen het noordelijke deel van het onderzoeksterrein ter hoogte van de huidige perceelsgrens tussen percelen 131H en 163S. Ten zuiden van deze veldweg blijft het terrein (uitgezonderd de bebouwing) als akkerland in gebruik. Ten noorden wordt een boomgaard weergegeven. Langs de Wilderenlaan zijn verder één (op de kaart van 1873) tot twee (op de kaart van 1904) waterplassen zichtbaar. De topografische kaart van 1904 geeft bovendien, ten noorden van de dorpskern de locatie van de slag van 1130 weer (zie *supra*). Het terrein ligt op een hoogte tussen 49,5 en 51 m TAW.

Op de *topografische kaarten van 1939* en *1969* (Afb. 20) is de structuur in het zuiden tot een U-vormige constructie uitgebreid. De rest van het terrein is als boomgaard of grasland in gebruik. Eenzelfde beeld is zichtbaar op de *luchtfoto genomen in 1971* (Afb. 21).

Op de *topografische kaart van 1981* (Afb. 22) is het merendeel van perceel 163S bebouwd. Dezelfde situatie is waar te nemen op de *orthofoto genomen tussen 1979 en 1990* (Afb. 23).

Wanneer deze bebouwing precies werd gesloopt is onduidelijk maar er is wel gekend dat tussen 1983 en 2010 op het terrein een werkplaats aanwezig was, tussen 1983-1988 deel uitmakend van een eenmanszaak en later als NV. Het betrof een bedrijf in handel van industriële machines, landbouwmachines en voertuigen.³² Op perceel 163S

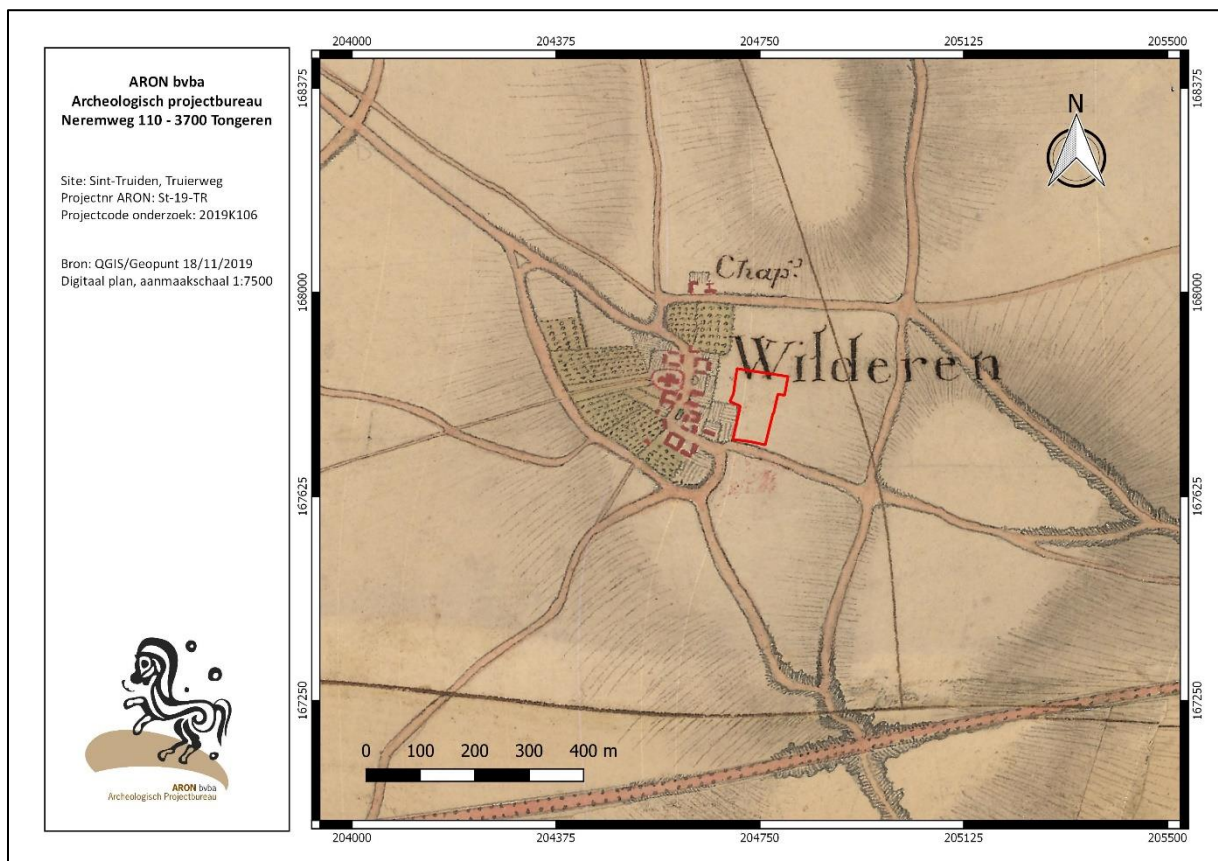
³¹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/302105>

³² Oriënterend Bodemonderzoek 2010, 11.

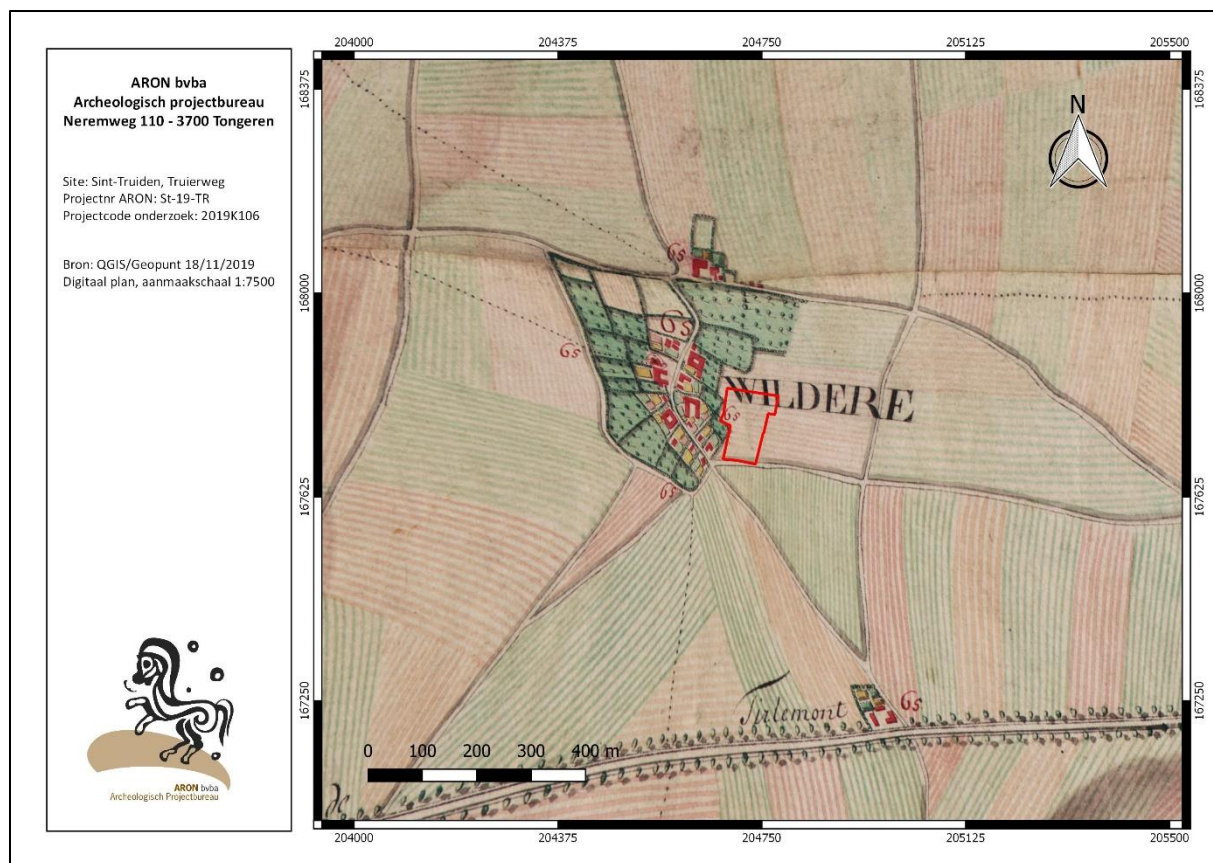
waren zo twee N-Z georiënteerde loodsen aanwezig, de rest van dit perceel was verhard. Perceel 131H bleef als grasland in gebruik (Afb. 24).

In de periode tussen 2005 en 2010 werden de activiteiten stopgezet en de werkplaatsen werden afgebroken. Het geheel werd (na uitvoer van een oriënterend bodemonderzoek, zie *infra*, 2.4 *Gaafheid van het terrein: gekende verstoringen*) bouwrijp gemaakt en ingezaaid met gras (Afb. 25).

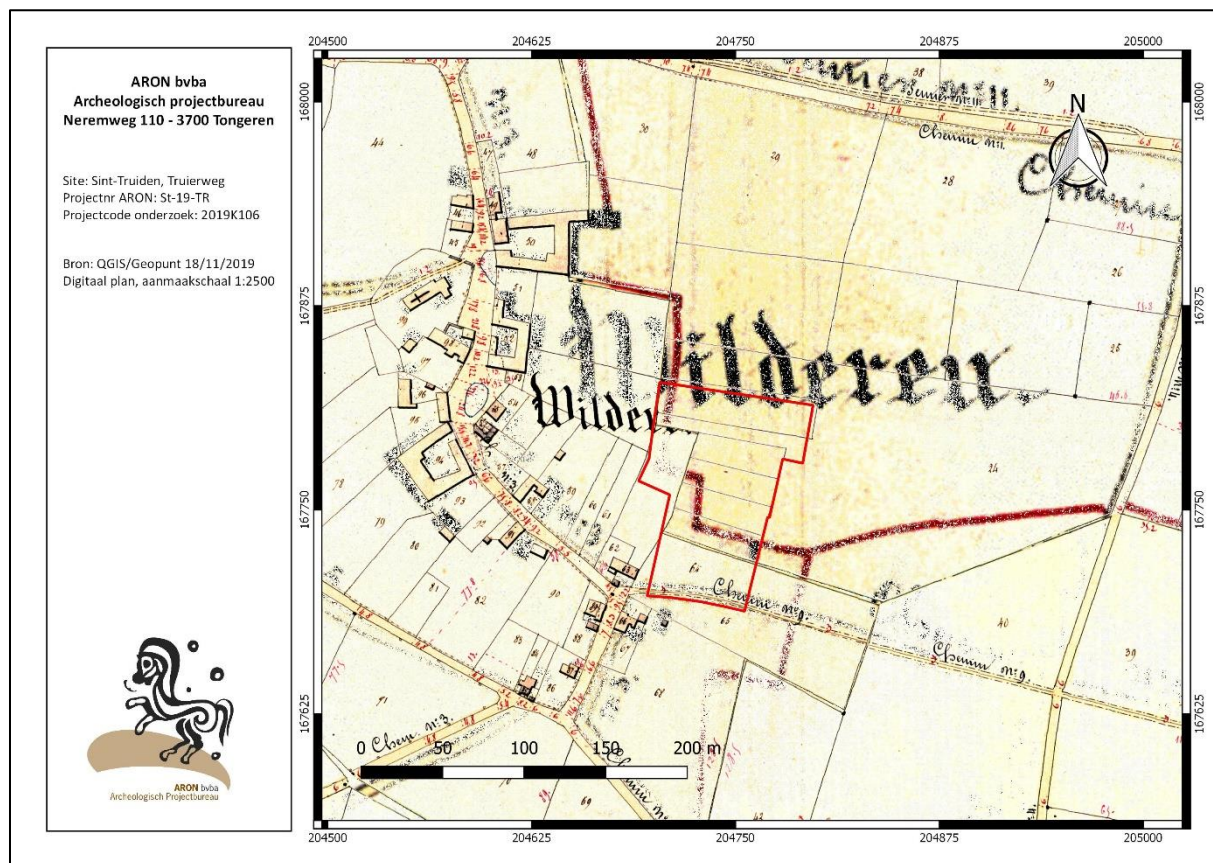
Recent werd het noordelijke perceel, perceel 131H, bij de ontwikkeling van de verkaveling ten westen van het terrein voor grondopslag gebruikt (zie Afb. 4, meest recente orthofoto).

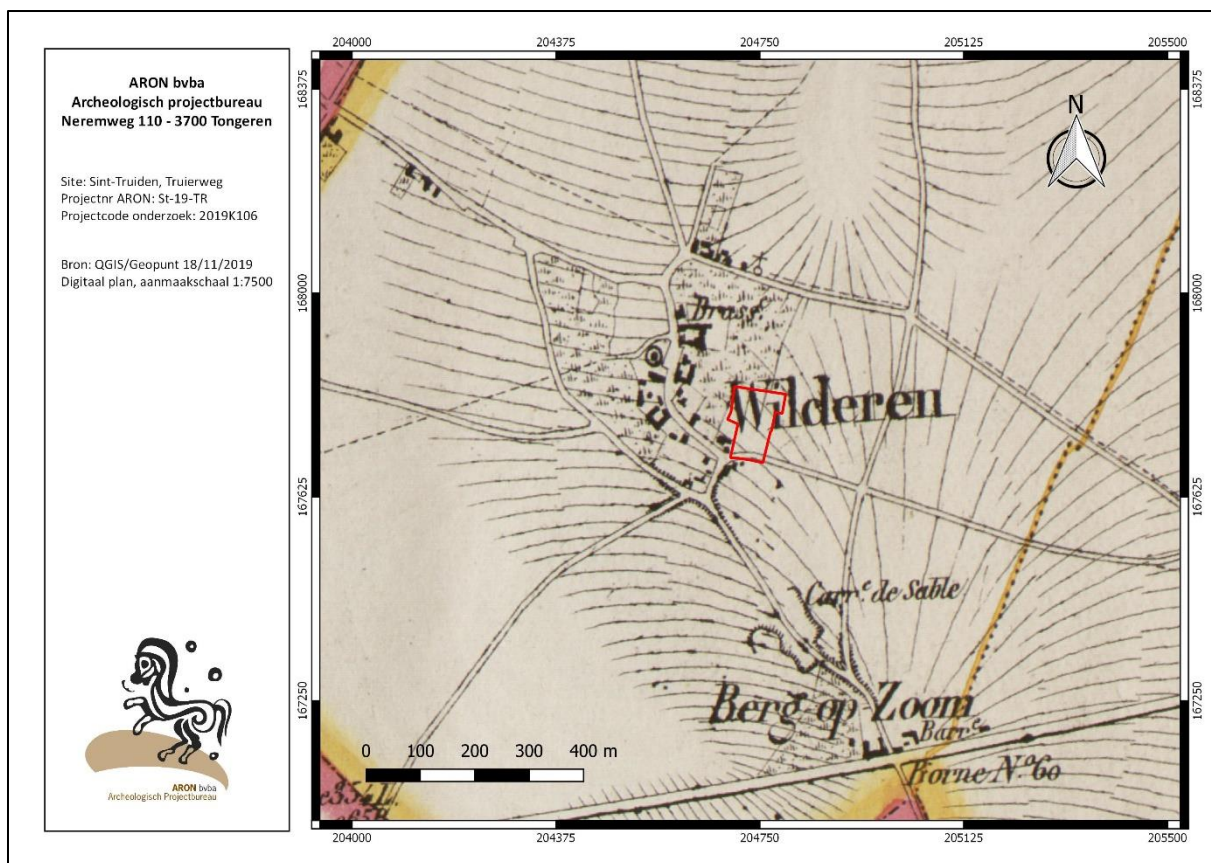
Afb. 14: Villaretkaart (1745-1748) met aanduiding van het projectgebied (rood).

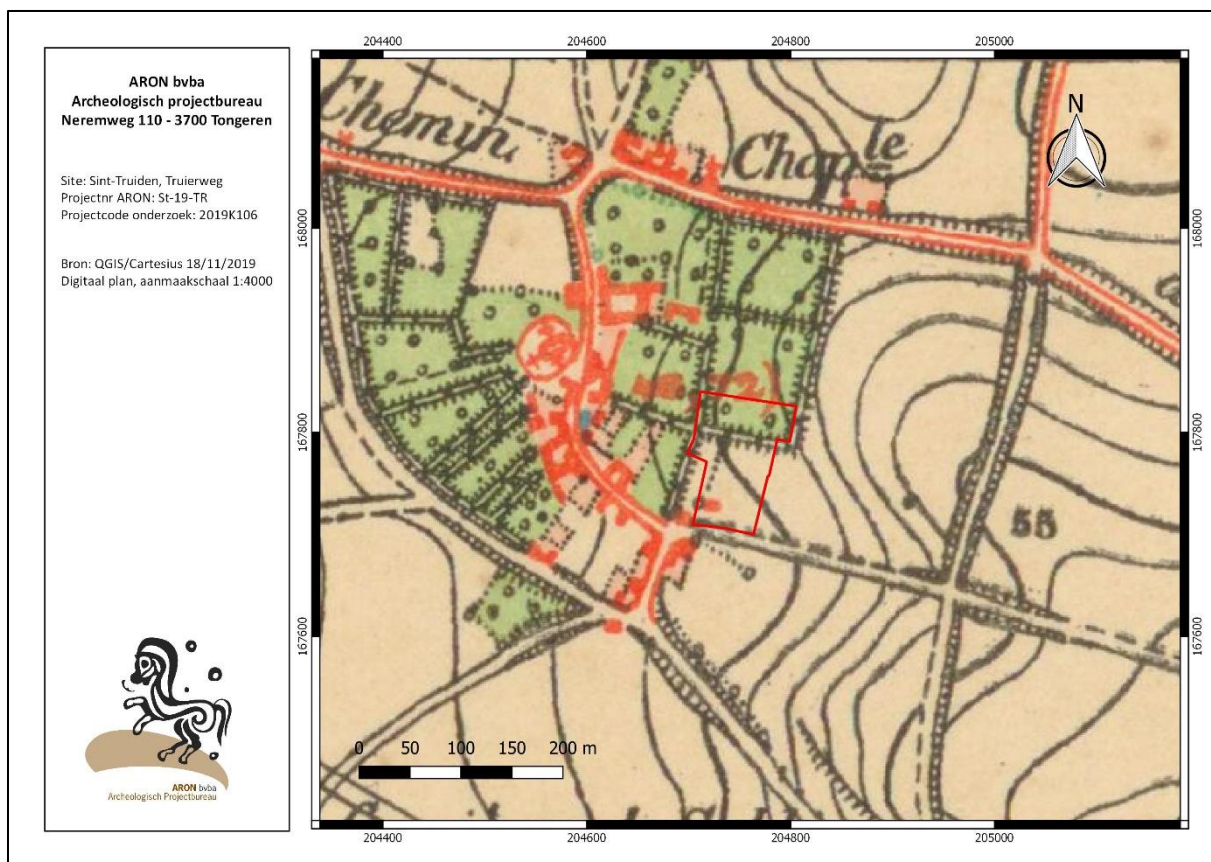
Afb. 15: Detail uit de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgesteld op initiatief van Graaf de Ferraris (1771-1778) met situering van het projectgebied (rood).

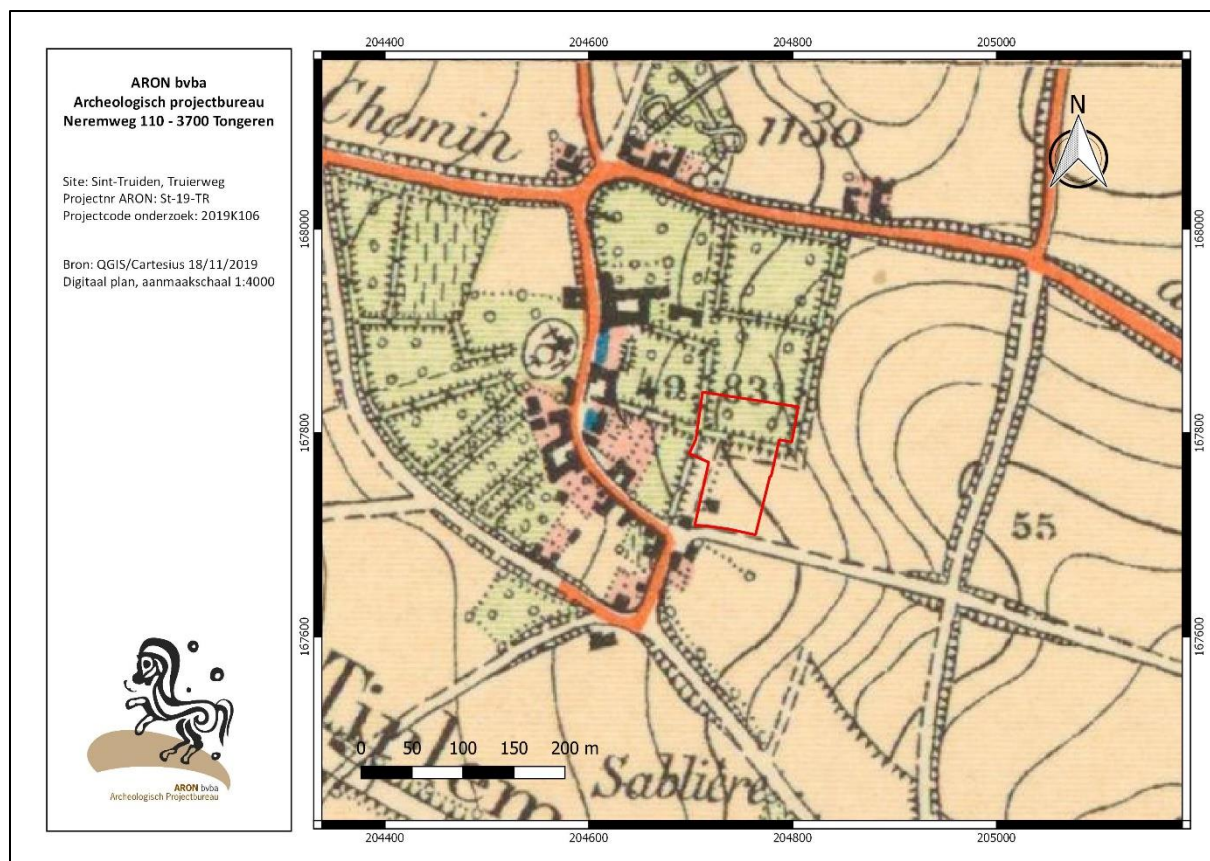
Afb. 16: Atlas van de Buurtwegen (ca. 1841) met aanduiding van het projectgebied (rood).

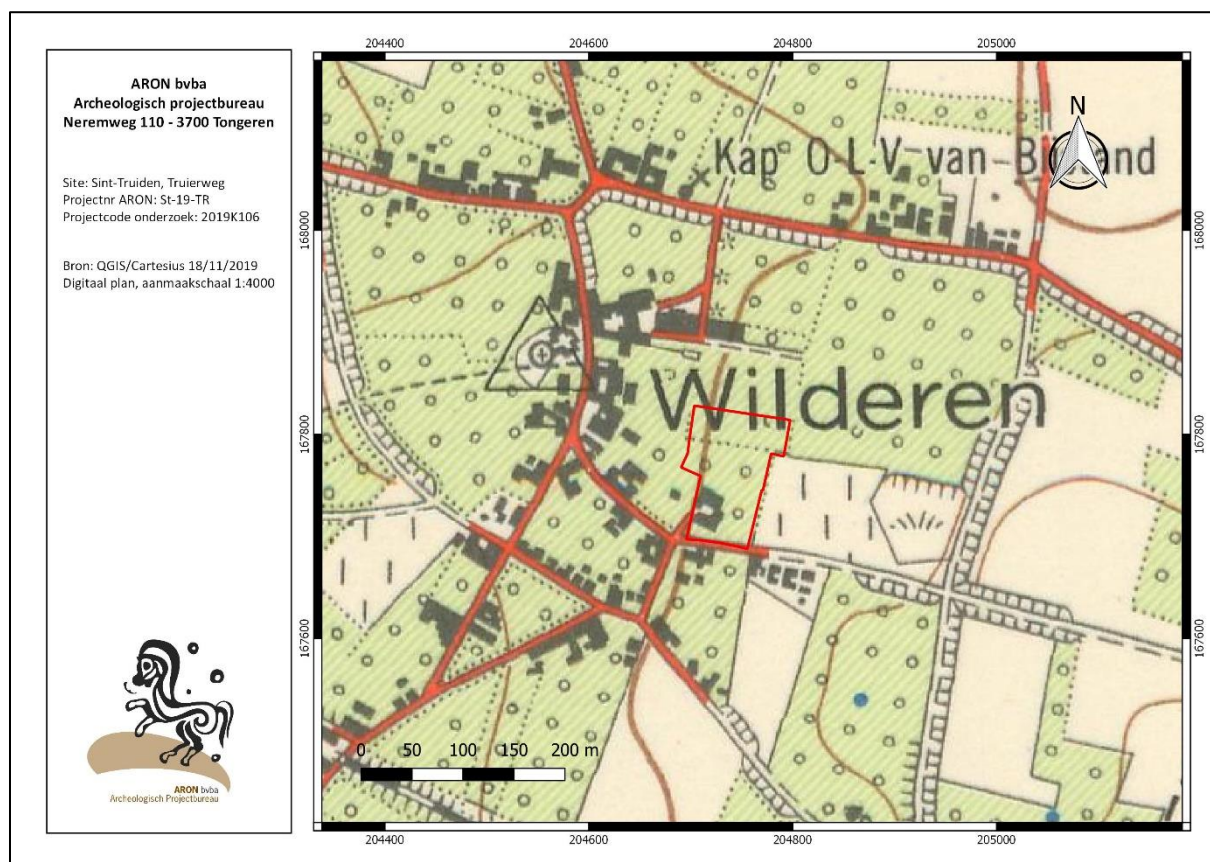
Afb. 17: Vandermaelenkaart (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied (rood).

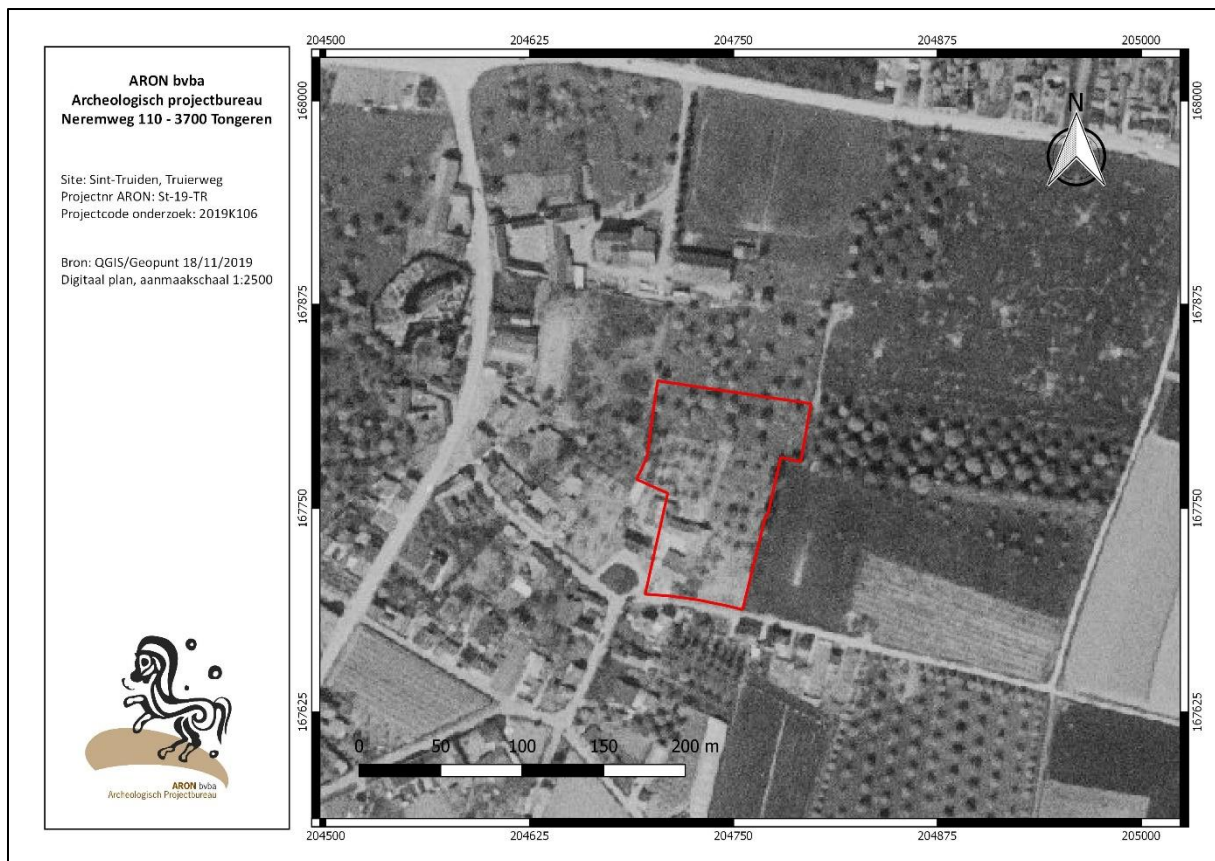
Afb. 18: Topografische kaart uit 1873 met aanduiding van het projectgebied (rood).

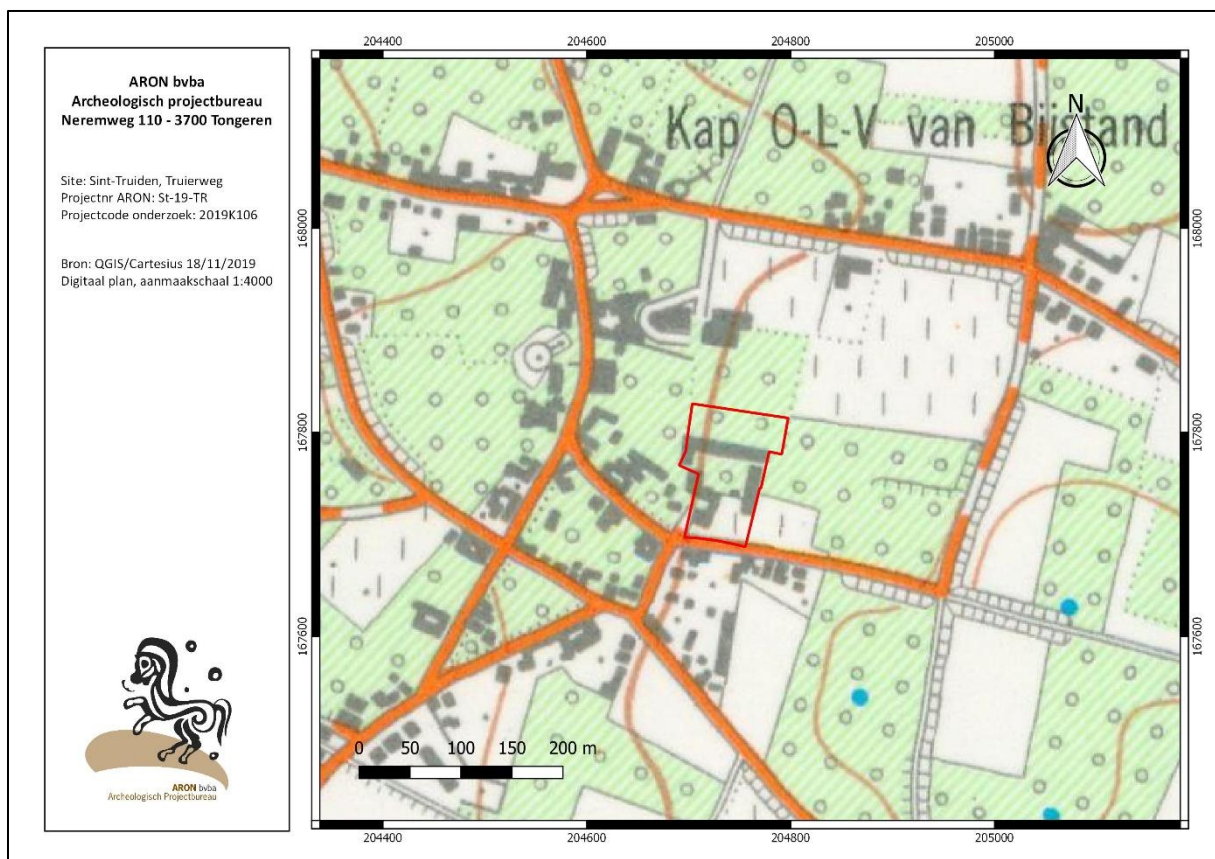
Afb. 19: Topografische kaart uit 1904 met aanduiding van het projectgebied (rood).

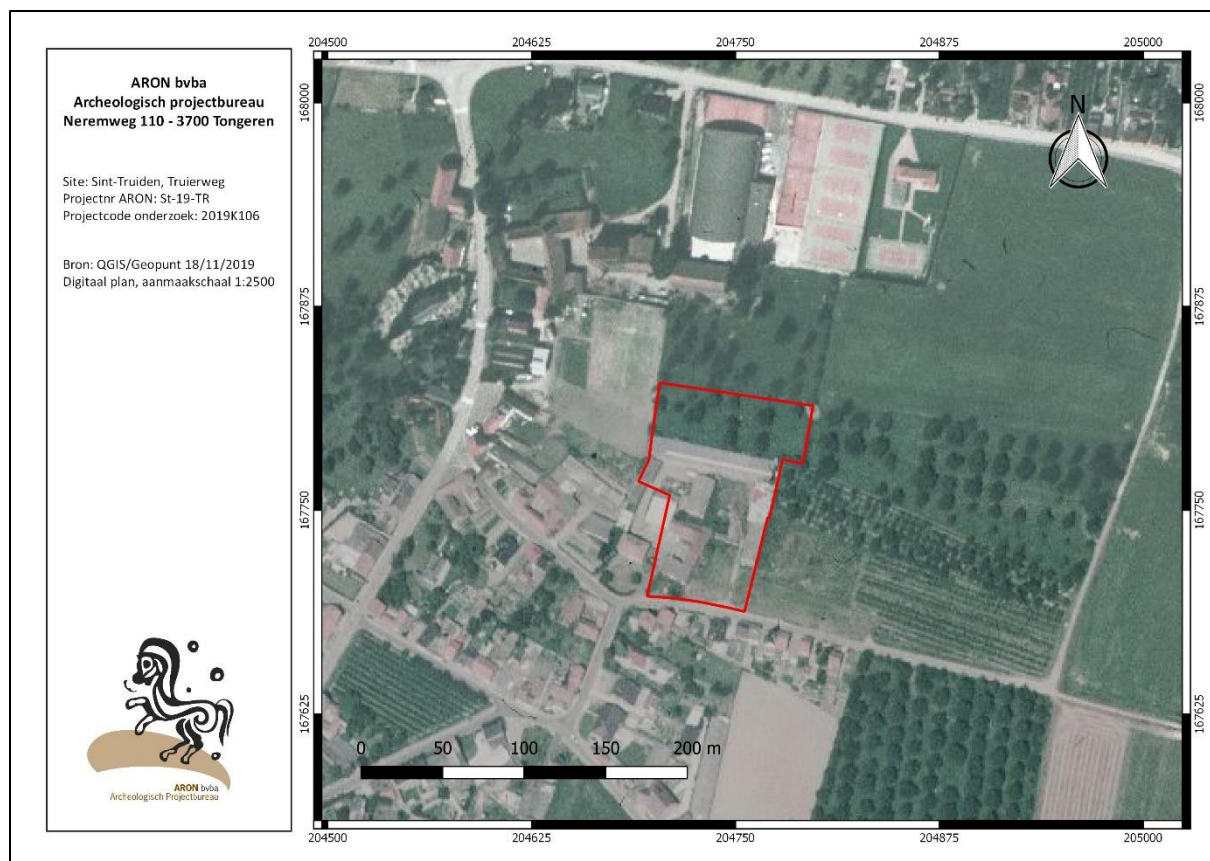
Afb. 20: Topografische kaart uit 1969 met aanduiding van het projectgebied (rood).

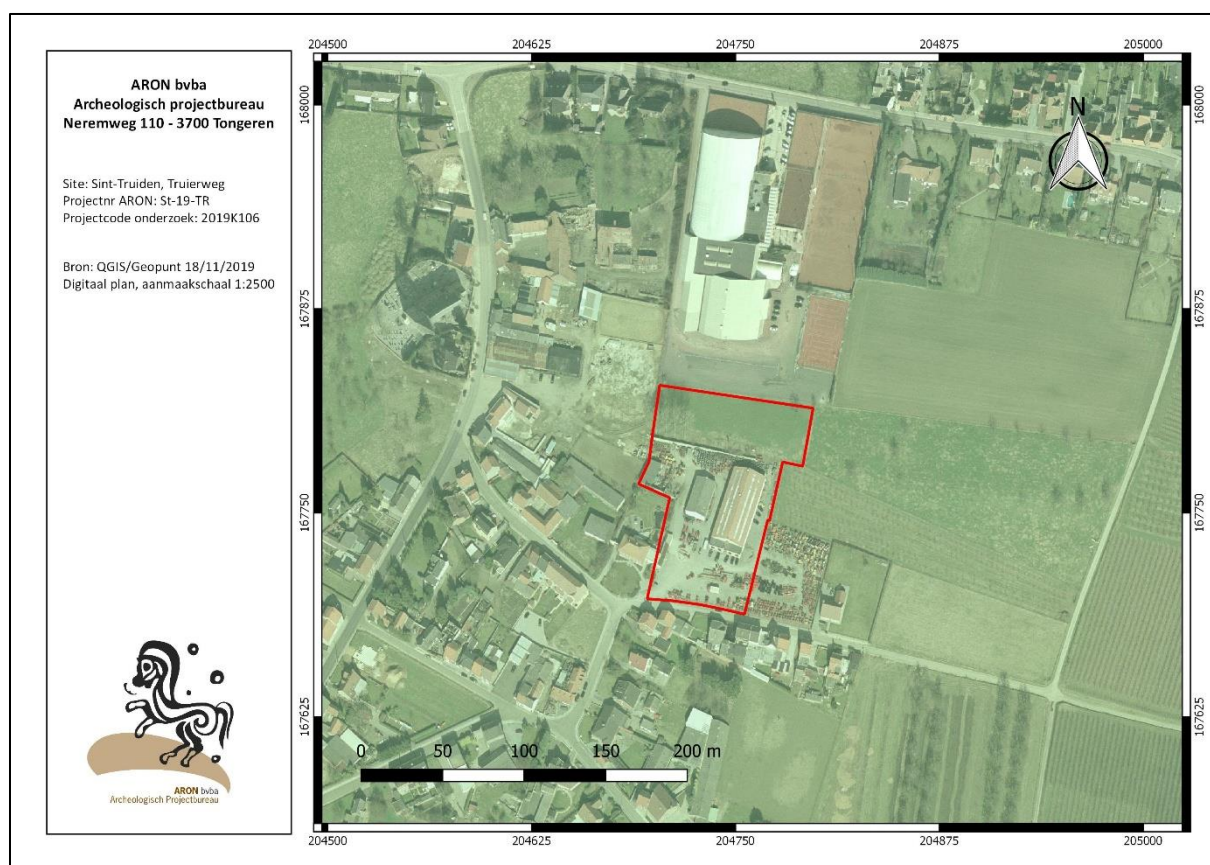
Afb. 21: Luchtfoto genomen 1971 met aanduiding van het projectgebied (rood).

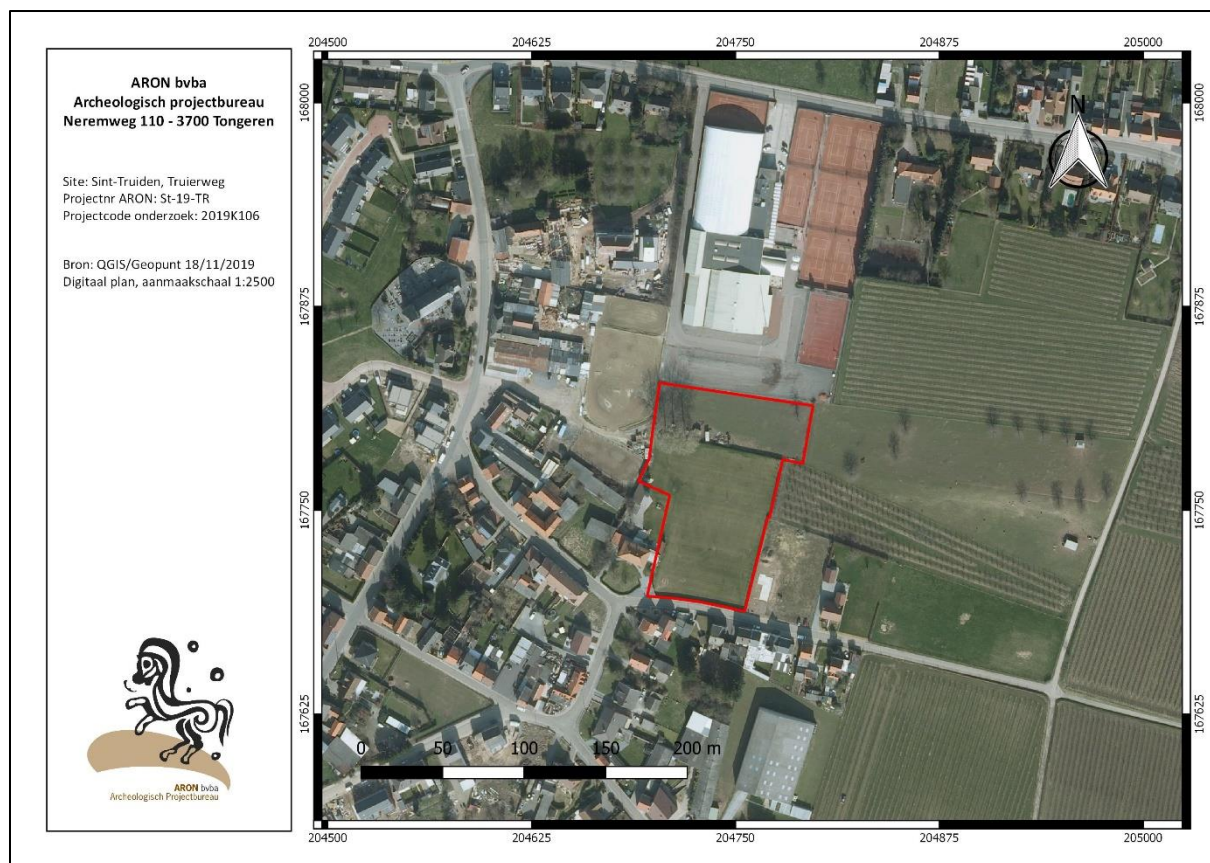
Afb. 22: Topografische kaart uit 1981 met aanduiding van het projectgebied (rood).

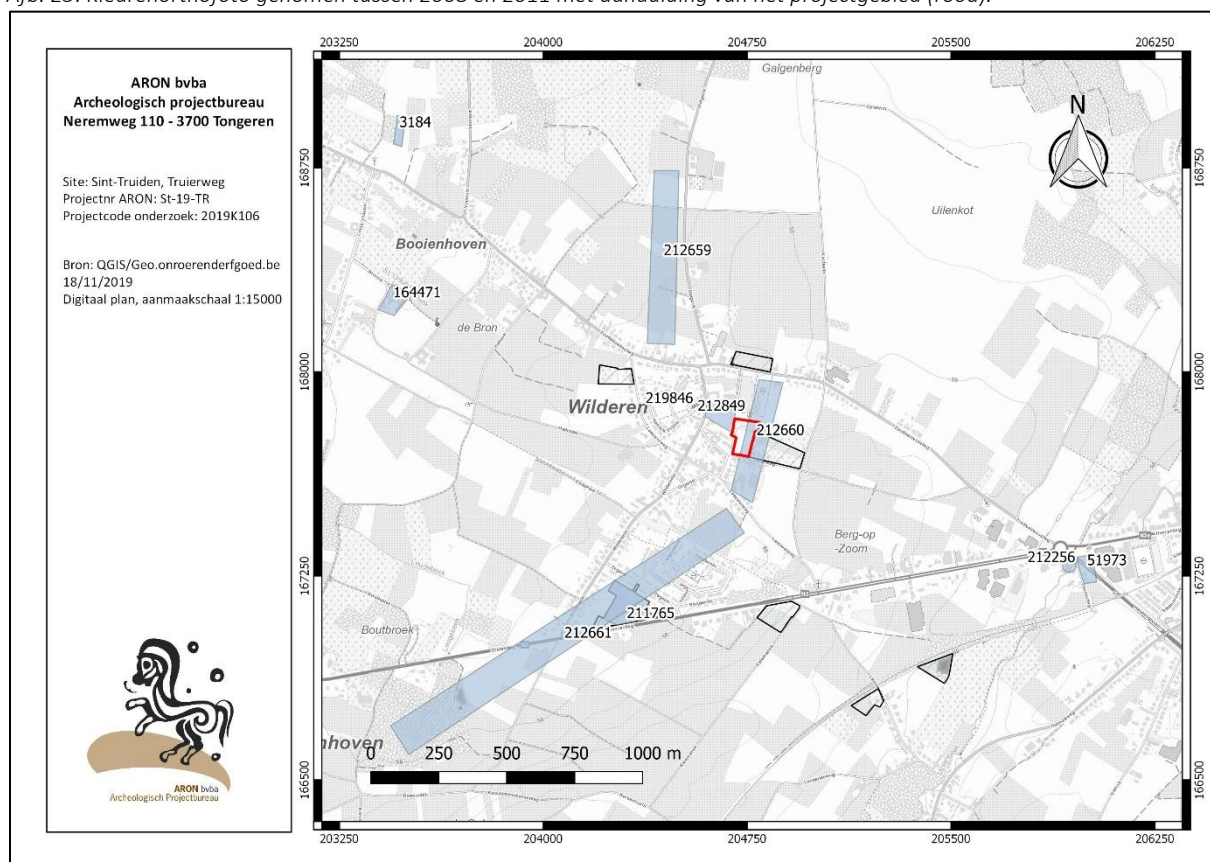
Afb. 23: Kleurenorthofoto 1979-1990 met aanduiding van het projectgebied (rood).

Afb. 24: Kleurenorthofoto genomen tussen 2000 en 2003 met aanduiding van het projectgebied (rood).

Afb. 25: Kleurenorthfoto genomen tussen 2008 en 2011 met aanduiding van het projectgebied (rood).

Afb. 26: Detail uit de Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van de omliggende vindplaatsen (lichtblauw), gebeurtenissen (groen), de gebieden waar geen archeologie meer te verwachten is (zwart) en het onderzoeksterrein (rood) (Uittreksels uit Cartoweb.be met toelating van het Nationaal Geografisch Instituut C18008 – www.ngi.be)

2.3 Archeologische situering van het onderzoeksgebied

Binnen het projectgebied zelf werd tot op heden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd (Afb. 26). Op het terrein is echter wel een CAI-locatie aanwezig (CAI 212660). Deze locatie, die zich over het gehele oostelijke deel van het projectgebied uitstrekt, verwijst naar de plaats waar op de kaart van 1705 het kampement van de geallieerde troepen (van generaal majoor St.-Pol) zichtbaar is tijdens het beleg van Zoutleeuw (zie *supra*). Ook CAI-locaties CAI 212661 en 212659 in de omgeving van het onderzoeksterrein verwijzen naar de locatie van tijdelijke kampementen, respectievelijk de kampementen van de troepen van graaf de Marlbourg en deze van generaal Dedem.

Net ten westen van het terrein werden bij een archeologische prospectie met ingreep in de bodem, m.n. een proefsleuvenonderzoek (CAI 212849), uitgevoerd naar aanleiding van de eerste fase van de verkaveling 'Ruytershoeve', in totaal 33 sporen geregistreerd (Afb. 27). De hoogste sporendensiteit werd waargenomen in het noordwestelijke deel van het terrein. Het volledige sporenbestand werd in drie verschillende periodes onderverdeeld, m.n. de Romeinse periode, de middeleeuwen en sporen met een onbepaalde datering. Aan de hand van de sporen en vondsten werd besloten dat de Romeinse aanwezigheid in Wilderen een feit is. De aangetroffen resten waren evenwel te fragmentair om te weten of het een erf, of een randfenomeen van een Romeinse boerderij, betrof. Op basis van het ontbreken van restanten van Romeinse dakpannen werd aangenomen dat een eventueel hoofdgebouw van de villa niet binnen het projectgebied aanwezig was. De aangetroffen sporen die dateren uit de middeleeuwen werden hoofdzakelijk geplaatst in de volle middeleeuwen. Vondsten die aansloten bij de late middeleeuwen waren zeldzaam. Van latere periodes werden geen sporen en/of vondsten aangetroffen. Deze zouden echter logischerwijs wel aanwezig moeten zijn aangezien de bewoning lijkt door te lopen doorheen de tijd. Op het terrein bleken echter meerdere verstoringen (oa. voor de aanleg van de paardenpiste en de bouw van enkele stallen) aanwezig. Voor het terrein werd de kans op kennisvermeerdering daarom als laag beschouwd en werd geen vervolgonderzoek noodzakelijk geacht.³³

Afb. 27: Overzichtsplan aangelegde sleuven en kijkvensters met aanduiding van de aangetroffen sporen per periode (zie Yperman ea. 2016, Fig. 3.8).

³³ Yperman ea. 2016, 20, 29-31; De Raymaecker 2016

<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/archeologienotas/728>

De percelen ten oosten van het onderzoeksterrein werden bij ministerieel besluit aangeduid als gebied waar geen archeologie meer te verwachten valt (*Afb. 26, gearceerd*). De afbakening van deze zone gebeurde vermoedelijk op basis van de gegevens uit de bodemkaart, waarbij kan worden aangenomen dat deze zone als groeve werd gebruikt (*zie supra, Afb. 11*).

CAI 219846, langs van de Wilderenlaan, geeft het archeologisch onderzoek ter hoogte van de Onze-Lieve-Vrouwekerk weer. Hierbij werden de restanten van de Romeanse toren (ca. 1150), één kistgraf uit de 15de-16de eeuw en een gietkuil voor het ter plaatse gieten van klokken, tevens uit de 15de – 16de eeuw, aangetroffen.³⁴

Ter hoogte van **CAI 211765**, 700 m ten zuid-zuidwesten van het terrein, werden bij een archeologische prospectie met ingreep in de bodem enkele afslagen in silex en aardewerk en aangetroffen. Alle vondsten waren aanwezig in het colluvium en zijn vermoedelijk afkomstig van een heuvelrug ten zuiden van het projectgebied. Het aardewerk werd niet nader gedateerd als 'late bronstijd - vroeg inheems Romeins' en 'Romeinse tijd - volle middeleeuwen'.

CAI 51973, ca. 1,3 km ten zuidoosten van het terrein, geeft een indicatie van de verdwenen vol-middeleeuwse Sint-Remikerkerk. Vlakbij gelegen duidt **CAI 212256** de locatie aan van een verdwenen molen, die tevens op oude historische kaarten zichtbaar is.

Ook **CAI 164471**, 1,3 km ten noordwesten en in het centrum van Booienhoven gelegen, geeft de locatie weer van de kerk en pastorie zoals waar te nemen is op de historische kaarten. Deze hebben een merkwaardige geïsoleerde ligging te midden van akkers en weiland. De kerk heeft een andere oriëntatie n ten opzichte van de huidige Sint-Odulphuskerk.

Ter hoogte van **CAI 3184**, tenslotte, ca. 1,6 km ten noordwesten van het terrein, werd bij het ploegen een geslepen silex bijl uit het neolithicum gerecupereerd.

2.4 Gaafheid van het terrein: gekende verstoringen

De recente ingebruikname van het terrein (ter hoogte van perceel 163S) als een bedrijf in handel van industriële machines, landbouwmachines en voertuigen maken dat terrein deels verstoord te noemen is. Welke impact de grondopslag ter hoogte van perceel 131H veroorzaakte, blijft tot op heden onbekend.

Voor perceel 163S werd reeds in 2000, naar aanleiding van een overdracht, een bodemonderzoek uitgevoerd.³⁵ Hierbij werd een beperkte verontreiniging van 80 m³ vastgesteld in het noordoosten van perceel 163S. Bij de stopzetting van de activiteiten werd echter een nieuw bodemonderzoek uitgevoerd, waaruit bleek dat de verontreiniging met minerale olie geen ernstige bedreiging vormde. De resultaten hiervan staan beschreven in een oriënterend bodemonderzoek³⁶, gekend bij OVAM onder het dossiernummer 11809.

Het terrein was tot voor de stopzetting van de activiteiten tussen 2005 en 2010 met twee N-Z georiënteerde loodsen bebouwd. Hierbij inbegrepen zaten volgende inrichtingen: een ondergrondse smeerput (ca. 55 m²) en ondergrondse opslagtank voor stookolie (ca. 27 m²) (*Afb. 28, Oranje*). De overige inrichtingen (oa. wasstraat, verfcabine, smeerbrug, stookolie- en dieseltanks, opslagplaatsen smeerolie en opslagplaatsen batterijen) waren bovengronds.³⁷ Toch kan verwacht worden dat mogelijke verstoringen over het gehele perceel 163S terug te vinden zijn, en dit ten gevolge van de bouw en sloop van de recent afgebroken en voormalige bebouwing en aanwezige verhardingen. De juiste diepte van deze verstoringen blijft echter onbekend maar er kan een verstoringdiepte tussen 40 en 50 cm, mogelijk plaatselijk dieper, worden aangenomen.

Uit de verkregen informatie bij het Kabel- en Leidingen Informatie Portaal (KLIP) (*Afb. 28, BIJLAGE 7*) blijkt verder dat een hoogspanningscabine aanwezig is in het zuidwesten van het terrein, op de grens met het naastgelegen perceel. Meerdere laagspannings- en hoogspanningsleidingen lopen in de richting van dit cabinet, in de meest westelijke hoek van het terrein. Ook centraal wordt een cabinet weergegeven, met aanwezigheid van een

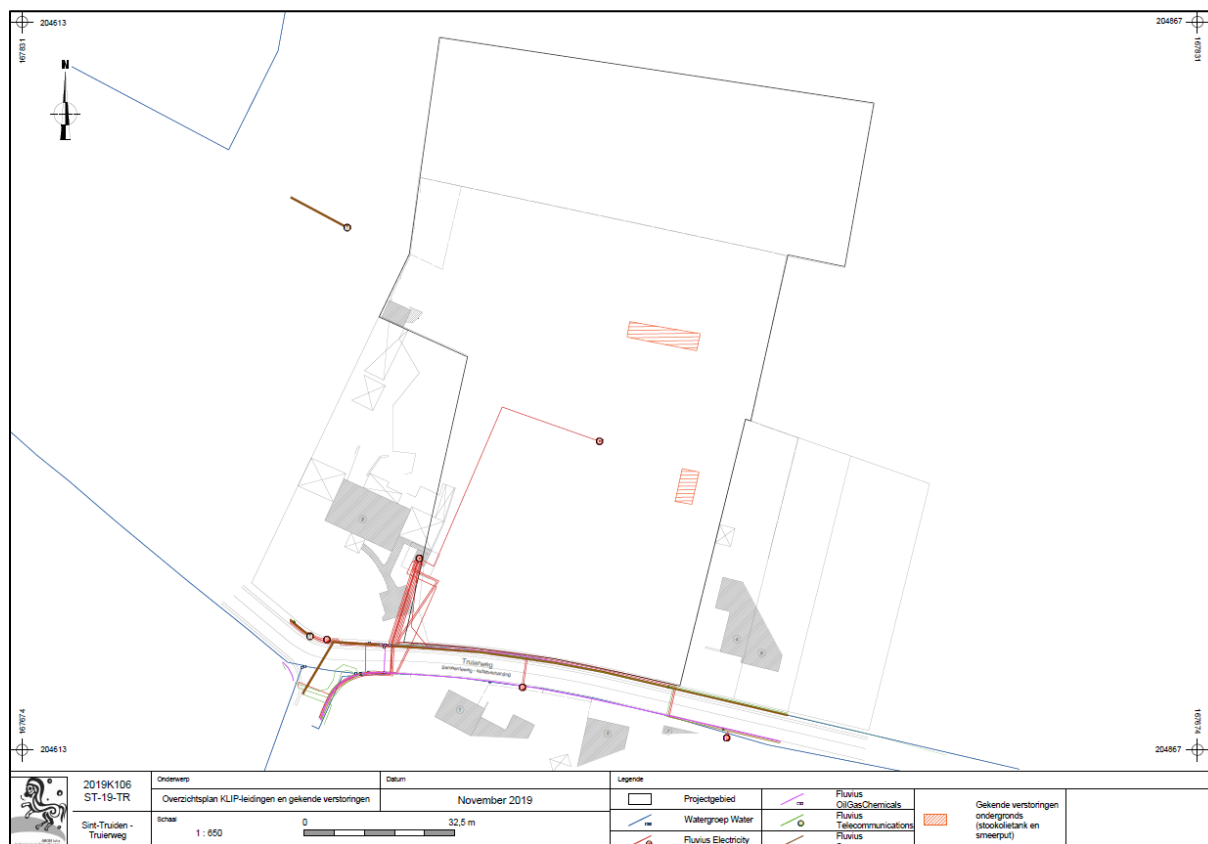
³⁴ Lefere 2017.

³⁵ De resultaten werden samengevat in het latere bodemonderzoek, waardoor dit rapport niet meer werd geraadpleegd.

³⁶ Oriënterend bodemonderzoek 2010.

³⁷ Oriënterend bodemonderzoek 2010: 10-1; 17-18.

laagspanningsleiding in de richting hiervan. De overige leidingen zijn beperkt tot langs de Truiervweg. Op te merken hierbij is dat de diepte en breedte van de sleuven voor het uitgraven van deze leidingen tot op heden onbekend blijft.

Afb. 28: Overzicht aanwezige nutsleidingen op het onderzoeksterrein (Bron: KLIP, digitaal plan, dd 19/11/2019, aanmaakschaal 1.650, 2019K106).

2.5 Onderzoeksvragen

Volgende onderzoeksvragen dienden tijdens het bureauonderzoek te worden beantwoord:

Wat zijn de gekende archeologische gegevens in het projectgebied?

Binnen het projectgebied zelf werd tot op heden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Op het terrein is echter wel een CAI-locatie aanwezig (**CAI 212660**). Deze locatie, die zich over het gehele oostelijke deel van het projectgebied uitstrekt, verwijst naar de plaats waar op de kaart van 1705 het kampement van de geallieerde troepen (van generaal majoor St.-Pol) zichtbaar zijn tijdens het beleg van Zoutleeuw.

Net ten westen van het terrein werd een archeologische prospectie met ingreep in de bodem in de vorm van een proefsleuvenonderzoek (**CAI 212849**) uitgevoerd naar aanleiding van de eerste fase van de verkaveling 'Ruytershoeve'. Hierbij werden sporen en vondsten uit de Romeinse periode, de middeleeuwen en sporen met een onbepaalde datering aangetroffen. Aan de hand van de sporen en vondsten werd besloten dat de Romeinse aanwezigheid in Wilderen een feit is. De aangetroffen resten waren evenwel te fragmentair om te weten of het een erf, of een randfenomeen van een Romeinse boerderij, betrof. Op basis van het ontbreken van restanten van Romeinse dakpannen werd aangenomen dat een eventueel hoofdgebouw van de villa niet binnen het projectgebied aanwezig was. De aangetroffen sporen die dateren uit de middeleeuwen werden hoofdzakelijk geplaatst in de volle middeleeuwen. Op het terrein bleken echter meerdere verstoringen (oa. voor de aanleg van

de paardenpiste en de bouw van enkele stallen) aanwezig. Voor het terrein werd de kans op kennisvermeerdering daarom als laag beschouwd en werd geen vervolgonderzoek noodzakelijk geacht.³⁸

In de ruimere omgeving van het onderzoeksgebied zijn verschillende CAI Locaties gelegen die kunnen wijzen op menselijke aanwezigheid vanaf het neolithicum.

Welke informatie geven de gekende historische en iconografische gegevens van het projectgebied?

Wilderen wordt voor het eerst vermeld in 1139 als *Wilre*, een benaming die afkomstig is van het Latijnse '*villâre*' wat boerderij betekent.

Vanaf de vroege middeleeuwen behoorde Wilderen tot het graafschap Duras. De graven van Duras, verwant met de graven van Loon, speelden een belangrijke rol tijdens de 11de en 12de eeuw, toen de omgeving gelegen was op de grens van Loon met Brabant. Dit uitte zich in herhaaldelijke conflicten over het voogdijerschap van Sint-Truiden en haar abdij, tussen de graven en hertogen van Brabant. In 1130 werd den graaf van Duras, met hulp van Vlaamse en Brabantse bondgenoten verslagen in Wilderen door de abt van Sint Truiden, die werd gesteund door de bisschoppen van Metz en Luik, en de graven van Limburg en van Loon.

Ook waren tijdens de Spaanse Successieoorlog (1701-1734), waarbij werd opgetreden tegen een Spaans-Frans machtsblok, tijdelijke kampementen in de omgeving van Zoutleeuw gelegen, zo ook ter hoogte van het onderzoeksterrein. In 1705 viel Zoutleeuw zo in handen van de geallieerde aanvoerder hertog van Marlborough.

Verder geven de cartografische bronnen aan dat het projectgebied, net ten oosten van het dorpscentrum van Wilderen gelegen, tot het einde van de 19de onbebouwd was en als akkerland/grasland in gebruik was. Op de topografische kaart van 1873 is voor het eerst bebouwing zichtbaar in het zuidwesten, langs de huidige Truierweg. Deze bebouwing werd in de loop van de 20ste eeuw uitgebreid. Op de topografische kaart van 1981 is het merendeel van perceel 163S bebouwd. In het laatste kwart van de 20ste eeuw werd deze bebouwing gesloopt om plaats te maken voor meerdere loodsen. In de periode tussen 2005 en 2010 werden de activiteiten stopgezet en de werkplaatsen werden afgebroken. Perceel 163S werd bouwrijp gemaakt en ingezaaid met gras. Recent werd perceel 131H bij de ontwikkeling van de verkaveling ten westen van het terrein voor grondopslag gebruikt.

Wat zijn de relevante ecologische en aardkundige gegevens en bronnen?

Geomorfologisch gezien behoort het onderzoeksgebied tot Droog-Haspengouw.

Het onderzoeksterrein ligt aan de voet van een meer zuidelijk gelegen rug tussen de valleien van de Dormaalbeek (ca. 3 km ten westen) en de Logebeek/Molenbeek (ca. 1,3 km ten oosten). De Leugenbeek stroomt ca. 1,5 km ten westen van het terrein. Het terrein stijgt lichtjes in oostelijke richting van ca. 49,6 m TAW in het westen tot ca. 50,5 m TAW in het oosten.

Wat is de landschappelijke opbouw van het terrein?

De Tertiairgeologische kaart geeft voor het projectgebied de *Formatie van Tienen* weer.

Volgens de Quartairprofieltypekaart worden de tertiaire afzettingen in het onderzoeksgebied afgedekt door een dun pakket Haspengouw Leem (ca. 1 m) met daarboven een dik (3 à 4 m) pakket Brabant Leem. Ca. 200 m ten noorden van het terrein wordt *colluvium* weergegeven, waarmee dalen werden opgevuld.

De bodemkaart geeft voor het merendeel van het onderzoeksterrein een OB-bodem weer. In het noordelijke deel wordt een Abp(c)-bodem weergegeven, een droge bodem op leem zonder profielontwikkeling. Ze bestaan uit colluvium of leemmateriaal dat geërodeerd werd van de hoger liggende plateaugronden. In het geval van fase ...(c) komt onder dit colluvium op minder dan 80 cm diepte een textuur B- horizont voor.

Erosieprocessen hebben weinig tot geen invloed gehad op het oorspronkelijk bodemprofiel.

³⁸ Yperman ea. 2016, 20, 29-31; De Raymaecker 2016.

Wat is de geschiedenis van het landgebruik van het terrein?

Cartografische bronnen tonen aan dat het projectgebied, net ten oosten van het dorpscentrum van Wilderen gelegen, tot het einde van de 19de onbebouwd was en als akkerland/grasland in gebruik was. Op de topografische kaart van 1873 is voor het eerst bebouwing zichtbaar in het zuidwesten, langs de huidige Truierweg. Deze bebouwing werd in de loop van de 20ste eeuw uitgebreid. Op de topografische kaart van 1981 is het merendeel van perceel 163S bebouwd. In het laatste kwart van de 20ste eeuw werd deze bebouwing gesloopt om plaats te maken voor meerdere loodsen. In de periode tussen 2005 en 2010 werden de activiteiten stopgezet en de werkplaatsen werden afgebroken. Perceel 163S werd bouwrijp gemaakt en ingezaaid met gras. Recent werd perceel 131H bij de ontwikkeling van de verkaveling ten westen van het terrein voor grondopslag gebruikt.

Wat zijn de gekende verstoringen (van de huidige verhardingen, riolering, allerhande leidingen, enz.)? Hoe diep gaan deze verstoringen en over welke oppervlakte verspreiden ze zich?

De recente ingebruikname van het terrein (ter hoogte van perceel 163S) als een bedrijf in handel van industriële machines, landbouwmachines en voertuigen maken dat terrein deels verstoord te noemen is. Welke impact de grondopslag ter hoogte van perceel 131H veroorzaakte, blijft tot op heden onbekend.

Voor perceel 163S werd in 2000 en 2010 (OVAM dossiernummer 11809) een bodemonderzoek uitgevoerd. Hierbij werd in 2000 een beperkte verontreiniging van 80 m³ vastgesteld in het noordoosten van perceel 163S. Bij de stopzetting van de activiteiten bleek echter dat deze verontreiniging geen ernstige bedreiging vormde.

Het terrein was tot voor de stopzetting van de activiteiten tussen 2005 en 2010 met twee N-Z georiënteerde loodsen bebouwd. Hierbij inbegrepen zaten volgende inrichtingen: een ondergrondse smeerput (ca. 55 m²) en ondergrondse opslagtank voor stookolie (ca. 27 m²). Verder kan verwacht worden dat mogelijke verstoringen over het gehele perceel 163S terug te vinden zijn, en dit ten gevolge van de bouw en sloop van de recent afgebroken en voormalige bebouwing en aanwezige verhardingen. De juiste diepte van deze verstoringen blijft echter onbekend maar er kan een verstoringdiepte tussen 40 en 50 cm, mogelijk plaatselijk dieper, worden aangenomen.

Uit de verkregen informatie van de KLIP blijkt verder dat een hoogspanningscabine aanwezig is in het zuidwesten van het terrein, op de grens met het naastgelegen perceel. Meerdere laagspannings- en hoogspanningsleidingen lopen in de richting van dit cabinet, in de meest westelijke hoek van het terrein. Ook centraal wordt een cabinet weergegeven, met aanwezigheid van een laagspanningsleiding in de richting hiervan. De overige leidingen zijn beperkt tot langs de Truierweg.

Wat is de impact van de geplande werken?

De initiatiefnemer plant op een circa 9725m² groot terrein, kadastraal gekend als Sint-Truiden, Afd. 5, Sect. B, percelen 131H en 163S, en gelegen aan de Truierweg te Wilderen (Sint-Truiden, prov. Limburg) de ontwikkeling van een verkaveling in 17 loten.

De grootste bodemingrepen worden verwacht ter hoogte van de bouwkaders en aan te leggen rioleringen. Tot op heden is niet geweten of de woonhuizen onderkelderd zullen zijn. Indien dit het geval is, zullen de bodemingrepen reiken tot op een diepte van 3,5 m onder het bestaand maaiveld. Indien niet onderkelderd, zullen de bodemingrepen reiken tot op een diepte van max. 80 cm onder het bestaand maaiveld. Voor de aanleg van riolering zijn bodemingrepen tot max. 3,5 m -mv gepland. De overige bodemingrepen bereiken een gemiddelde diepte tussen ca. 40 en 80 cm.

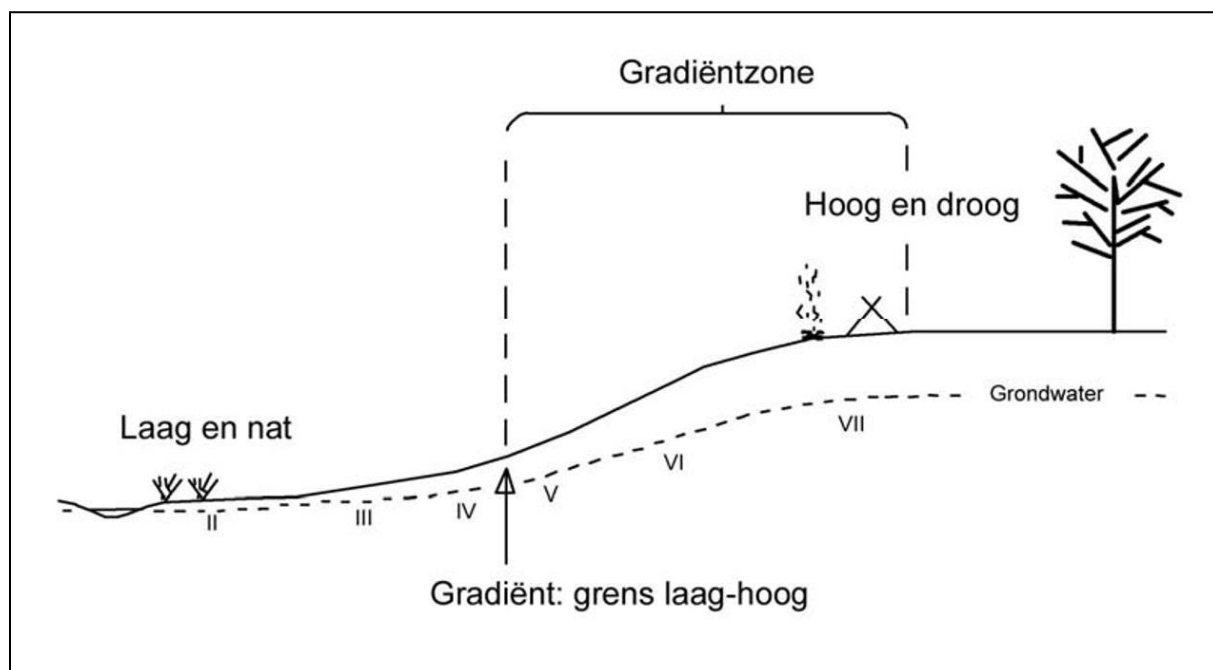
Nergens binnen het projectgebied kan een bewaring van het oorspronkelijk bodemprofiel, en daarmee ook eventueel een intact archeologisch bodemarchief, gegarandeerd worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande en gekende bronnen over het archeologische potentieel van het terrein?

Potentieel voor steentijd artefactensites

Een belangrijk kenmerk van de culturen in de steentijd is dat de mens zich voornamelijk voedde door middel van jacht, visvangst en het uit de omliggende ecosystemen verzamelen van voedsel. Deze 'jager-verzamelaars' trokken door het landschap en verbleven alleen tijdelijk (dagen, weken) op een verblijf plaats. Het zijn vaak alleen de overgebleven vuurstenen werktuigen die verwijzen naar een dergelijke nederzetting, meestal aangeduid met de term kampement. Uit verschillende studies is gebleken dat veel van deze vindplaatsen met vuursteenartefacten uit het paleolithicum, mesolithicum en vroeg neolithicum voorkomen in overgangsgebieden van nat/laag naar droog/hoog: zogenaamde gradiënten. Dit verband is sterker naarmate de gradiënt markanter is, zoals op de randen van beek dalen. De meeste kampementen van jager-verzamelaars kunnen verwacht worden in de zogenaamde gradiëntzone, die zich uitstrekt vanaf de gradiënt (de grens tussen 'lage/natte' en 'hoge/droge' bodems) tot ca. 200 à 250 m in het droge deel (Afb. 29). Een verklaring voor deze relatie moet worden gezocht in de volgende factoren:

- Landschappelijke gradiënten worden gekenmerkt door het op korte afstand van elkaar voorkomen van een grote verscheidenheid aan vegetatie-typen. Dit brengt voor jager-verzamelaars met zich mee dat op dergelijke locaties een grote verscheidenheid aan voedselbronnen op korte afstand voorhanden is in de vorm van planten en dieren.
- Rivier- en beekdalen vormden markante en goed herkenbare elementen in het door bossen gedomineerde landschap. Met name in het Laat Paleolithicum en Mesolithicum vormden de dalen de belangrijkste transportroutes.
- Langs eroderende oevers van rivieren en beken kunnen vuursteenhoudende terrasafzettingen aan het daglicht treden. In een begroeid zandlandschap kan een dergelijke ontsluiting een belangrijke bron van vuursteen zijn.
- Water geldt als constante en betrouwbare voedselbron door de aanwezigheid van vis.
- De nabijheid en bereikbaarheid van (drink-)water.³⁹

Afb. 29: Hypothetisch voorbeeld van een gradiëntzone (M. Verhoeven et al. 2010, fig. 33, p.87)

Het projectgebied is gelegen aan de voet van een meer zuidelijk gelegen rug tussen de valleien van de Dormaalbeek (ca. 3 km ten westen) en de Logebeek/Molenbeek (ca. 1,3 km ten oosten). De Leugenbeek stroomt ca. 1,5 km ten westen van het terrein. Bijgevolg ligt het onderzoeksgebied buiten de gradiëntzone voor het aantreffen van prehistorische (artefacten-)sites. Toch kan het onderzoeksgebied, gelegen in de omgeving van een

³⁹ Deeben, J. & E. Rensink (2005), 171-199; M. Verhoeven, G.R. Ellenkamp & D.M.G. Keijers (2010), 87, 101.

droogdal (ca. 200 m ten noorden van het terrein) een aantrekkingskracht uitgeoefend hebben op de prehistorische mens.

In de CAI zijn noch in de nabije omgeving noch in de ruime omgeving locaties bekend die steentijdvondsten weergeven. Het terrein (en met name perceel 163S) werd bovendien recent, na de afbraak en sloop van aanwezige verhardingen en loodsen, bouwrijp gemaakt.

Op basis van deze elementen wordt het potentieel voor het aantreffen van prehistorische artefactensites als matig ingeschat.

Ook het potentieel voor het aantreffen van resten van landbouwgemeenschappen (vanaf het neolithicum) is matig vanwege de gunstige topografische ligging.

Potentieel voor (proto-)historische sites

Hetzelfde matige potentieel wordt, gezien de topografisch gunstige ligging, toegekend voor sporen en/of vondsten uit de metaaltijden.

Het potentieel voor het aantreffen van sporen en/of vondsten uit de Romeinse periode tot de volle middeleeuwen wordt naar boven bijgesteld en is eerder hoog. Net ten westen van het terrein werden bij een prospectie met ingreep in de bodem immers meerdere sporen en vondsten uit beide periodes vastgesteld. Verder werd in 1130 te Wilderen ook een slag uitgevochten tussen de graven van Duras en de abt van de abdij van Sint-Truiden.

Het potentieel voor het aantreffen van sporen uit de late middeleeuwen is matig. Sporen uit deze periode zijn vermoedelijk meer westelijk, binnen de eigenlijke dorpskern van Wilderen te situeren. Sporen en/of vondsten uit deze periode kunnen echter niet worden uitgesloten.

Het potentieel op het aantreffen van sporen en/of vondsten uit de nieuwe en nieuwste tijd is eerder hoog en dit gezien op het terrein mogelijk een tijdelijke kampement aanwezig was, zoals wordt afgebeeld op de kaart van de belegering van Zoutleeuw in 1705.

In onderstaande tabel (TABEL 1) wordt op basis van de reeds gekende informatie voor het onderzoeksgebied een verwachting voorgesteld voor de betreffende fase van het onderzoek (bureauonderzoek) voor het projectgebied. Het voorkomen van archeologische spoorcomplexen kan tenzij in omschreven gevallen nooit uitgesloten worden. Wanneer een verwachting voor een bepaalde periode niet van toepassing is, wordt dit omschreven in de tabel.

Periode	Verwachting onderzoeksgebied
steentijd	Matig
• paleolithicum (1.300.000 – 12.000 BP)	
• mesolithicum (10.000 BP – 4.000 v. Chr.)	
• neolithicum (5.250 – 2.000 v.Chr.)	
metaaltijden	Matig
• bronstijd (2.000 – 800 v. Chr.)	
• ijzertijd (800 – 57 v. Chr.)	
Romeinse tijd	Hoog
• vroeg-Romeinse tijd (57 v. Chr. – 69 n. Chr.)	
• midden-Romeinse tijd (69 – 284 n. Chr.)	
• laat-Romeinse tijd (284 – 406 n. Chr.)	
middeleeuwen	Matig tot Hoog
• vroege middeleeuwen (406 – 900 n. Chr.)	
• volle middeleeuwen (900 – 1.200 n. Chr.)	
• late middeleeuwen (1.200 – 1.500 n. Chr.)	
nieuwe tijd	Hoog (Slag Zoutleeuw 1705)

• 16 ^{de} eeuw	
• 17 ^{de} eeuw	
• 18 ^{de} eeuw	
nieuwste tijd	Hoog
• 19 ^{de} eeuw	
• 20 ^{ste} eeuw	
• 21 ^{ste} eeuw	

TABEL 1: Archeologische verwachting per periode voor het onderzoeksgebied

Is verder aanvullend vooronderzoek noodzakelijk? Indien ja, motiveer de keuze van de te gebruiken methode.

Ja, het uitgevoerd bureauonderzoek heeft de aan- of afwezigheid van een waardevol archeologisch bodemarchief op het terrein niet kunnen staven. Meer nog, het terrein heeft een matig tot hoog potentieel voor het aantreffen van archeologische waarden uit alle perioden. Op het terrein dient dan ook een aanvullend vooronderzoek plaats te vinden.

TABEL 2 geeft een overzicht van de onderzoeksmethodes en een evaluatie hiervan in functie van het onderzoeksgebied.

Onderzoeksmethode	Evaluatie positief	Evaluatie negatief
Landschappelijk bodemonderzoek d.m.v. boringen en/of profielputten	Laat toe om relatief snel uitspraken te doen over de bodemopbouw van de ondergrond en het landschap.	Kosten-baten te duur om afzonderlijk uit te voeren gezien een proefsleuvenonderzoek nodig zal zijn (infra).
Veldkartering	Oppervlaktekartering is zeer geschikt om prehistorische en historische vindplaatsen op te sporen en een zicht te bekomen op de inhoudelijke en fysieke kwaliteit deze vindplaatsen.	Veldkartering is weinig zinvol gezien de recente ingebruikname waarbij op perceel 163S alle verhardingen en loodsen werden gesloopt en bouwrijp gemaakt en perceel 131H als zone voor grondopslag werd gebruikt.
Geofysisch onderzoek	/	Geeft geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen. De resultaten moeten gecontroleerd worden met proefsleuven waardoor voor een onderzoeksgebied met een beperkt oppervlak de kosten-baten te duur is.
Verkennd archeologisch booronderzoek	Verkennd archeologisch booronderzoek is zeer geschikt om prehistorische sites, steentijd artefacten sites, op te sporen en een zicht te bekomen op de inhoudelijke en fysieke kwaliteit deze vindplaatsen.	Wordt niet nodig geacht gezien het eerder matige potentieel. Dit onderzoek is minder geschikt om (proto-) historische vindplaatsen, i.e. vindplaatsen met grondsporen, op te sporen.
Waarderend archeologisch booronderzoek	Laat toe een beeld te vormen van de horizontale spreiding van de site	Enkel van toepassing na het detecteren van steentijd artefactensites
Proefputten in functie van steentijd artefactensites	Laat toe een beeld te vormen van de verticale spreiding van de site	Enkel van toepassing na het detecteren van steentijd artefactensites
Proefsleuven en proefputten	Een proefsleuvenonderzoek is zeer geschikt om (proto-)historische op te sporen en een zicht te bekomen op de inhoudelijke en fysieke kwaliteit deze vindplaatsen. Via proefputten kan de bodemopbouw op het terrein bestudeerd en geëvalueerd worden.	Dit onderzoek is minder geschikt om prehistorische vindplaatsen op te sporen.

TABEL 2: Overzicht en evaluatie van de onderzoeksmethodes.

Op basis van de archeologische verwachtingen voor het onderzoeksgebied en de evaluatie van de verschillende onderzoeksmethodes om deze verwachtingen in te vullen, wordt geopteerd voor proefsleuvenonderzoek. Gezien het matige potentieel op het voorkomen van prehistorische artefactensites, wordt dit **proefsleuvenonderzoek uitgevoerd met speciale aandacht voor prehistorie**.

Daarnaast is ook de kans op het aantreffen van sporen en vondsten van een tijdelijk kampement (cfr. Belegering van Zoutleeuw (1705)) hoog. Een voorgaande veldkartering is echter weinig zinvol, gezien de recente ingebruikname waarbij op perceel 163S alle verhardingen en loodsen werden gesloopt en dit perceel bouwrijp werd gemaakt en perceel 131H als zone voor grondopslag werd gebruikt. Er wordt daarom voorgesteld om **tijdens de aanleg van de sleuven continu een metaaldetector te gebruiken**, en dit voor het opsporen van vondsten die gerelateerd zijn met de belegeringen, aanvallen en andere militaire activiteiten in de omgeving.

3. Samenvatting

De initiatiefnemer plant op een circa 9725m² groot terrein, kadastraal gekend als Sint-Truiden, Afd. 5, Sect. B, percelen 131H en 163S, en gelegen aan de Truierweg te Wilderen (Sint-Truiden, prov. Limburg) de ontwikkeling van een verkaveling in 17 loten.

De Truierweg begrenst het terrein in het zuiden. Het projectgebied is grotendeels als grasland in gebruik, met verspreid enkele bomen (perceel 163S). Het noorden (perceel 131H) is braakliggend.

Geomorfologisch gezien behoort het onderzoeksgebied tot Droog-Haspengouw. Het onderzoeksterrein ligt aan de voet van een meer zuidelijk gelegen rug tussen de valleien van de Dormaalbeek (ca. 3 km ten westen) en de Logebeek/Molenbeek (ca. 1,3 km ten oosten). De Leugenbeek stroomt ca. 1,5 km ten westen van het terrein. Het terrein stijgt lichtjes in oostelijke richting van ca. 49,6 m TAW in het westen tot ca. 50,5 m TAW in het oosten.

De Tertiairgeologische kaart geeft voor het projectgebied de *Formatie van Tienen* weer. Volgens de Quartairprofieltypekaart worden de tertiaire afzettingen in het onderzoeksgebied afgedekt door een dun pakket Haspengouw Leem (ca. 1 m) met daarboven een dik (3 à 4 m) pakket Brabant Leem. Ca. 200 m ten noorden van het terrein wordt *colluvium* weergegeven, waarmee dalen werden opgevuld. De bodemkaart geeft voor het merendeel van het onderzoeksterrein een OB-bodem weer. In het noordelijke deel wordt een Abp(c)-bodem weergegeven, een droge bodem op leem zonder profielontwikkeling. Ze bestaan uit colluvium of leemmateriaal dat geërodeerd werd van de hoger liggende plateaugronden. In het geval van fase ... (c) komt onder dit colluvium op minder dan 80 cm diepte een textuur B- horizont voor. Erosieprocessen hebben vermoedelijk weinig tot geen invloed gehad op het oorspronkelijk bodemprofiel.

Vanaf de vroege middeleeuwen behoorde Wilderen tot het graafschap Duras. De graven van Duras, verwant met de graven van Loon, speelden een belangrijke rol tijdens de 11de en 12de eeuw, toen de omgeving gelegen was op de grens van Loon met Brabant. Dit uitte zich in herhaaldelijke conflicten over het voogdijschap van Sint-Truiden en haar abdij, tussen de graven en hertogen van Brabant. In 1130 werd den graaf van Duras, met hulp van Vlaamse en Brabantse bondgenoten verslagen in Wilderen door de abt van Sint Truiden, die werd gesteund door de bisschoppen van Metz en Luik, en de graven van Limburg en van Loon.

Ook waren tijdens de Spaanse Successieoorlog (1701-1734), waarbij werd opgetreden tegen een Spaans-Frans machtsbok, tijdelijke kampementen in de omgeving van Zoutleeuw gelegen, zo ook ter hoogte van het onderzoeksterrein. In 1705 viel Zoutleeuw zo in handen van de geallieerde aanvoerder hertog van Marlborough.

Verder geven de cartografische bronnen aan dat het projectgebied, net ten oosten van het dorpscentrum van Wilderen gelegen, tot het einde van de 19de onbebouwd was en als akkerland/grasland in gebruik was. Op de topografische kaart van 1873 is voor het eerst bebouwing zichtbaar in het zuidwesten, langs de huidige Truierweg. Deze bebouwing werd in de loop van de 20ste eeuw uitgebreid. Op de topografische kaart van 1981 is het merendeel van perceel 163S bebouwd. In het laatste kwart van de 20ste eeuw werd deze bebouwing gesloopt om plaats te maken voor meerdere loodsen. In de periode tussen 2005 en 2010 werden de activiteiten stopgezet en de werkplaatsen werden afgebroken. Perceel 163S werd bouwrijp gemaakt en ingezaaid met gras. Recent werd perceel 131H bij de ontwikkeling van de verkaveling ten westen van het terrein voor grondopslag gebruikt.

Binnen het projectgebied zelf werd tot op heden geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Op het terrein is echter wel een CAI-locatie aanwezig (**CAI 212660**). Deze locatie, die zich over het gehele oostelijke deel van het projectgebied uitstrekt, verwijst naar de plaats waar op de kaart van 1705 het kampement van de geallieerde troepen (van generaal majoor St.-Pol) zichtbaar zijn tijdens het beleg van Zoutleeuw.

Net ten westen van het terrein werd een archeologische prospectie met ingreep in de bodem in de vorm van een proefsleuvenonderzoek (**CAI 212849**) uitgevoerd naar aanleiding van de eerste fase van de verkaveling 'Ruytershoeve'. Hierbij werden sporen en vondsten uit de Romeinse periode, de middeleeuwen en sporen met een onbepaalde datering aangetroffen.

In de ruimere omgeving van het onderzoeksgebied zijn verschillende CAI Locaties gelegen die kunnen wijzen op menselijke aanwezigheid vanaf het neolithicum.

De recente ingebruikname van het terrein (ter hoogte van perceel 163S) als een bedrijf in handel van industriële machines, landbouwmachines en voertuigen maken dat terrein deels verstoord te noemen is. Welke impact de grondopslag ter hoogte van perceel 131H veroorzaakte, blijft tot op heden onbekend.

Omwille van de matige tot hoge archeologische verwachting voor het aantreffen van archeologische waarden uit alle perioden wordt een vervolgonderzoek aanbevolen. Op basis van de archeologische verwachtingen voor het onderzoeksgebied en de evaluatie van de verschillende onderzoeksmethodes om deze verwachtingen in te vullen, wordt geopteerd voor proefsleuvenonderzoek. Gezien het matige potentieel op het voorkomen van prehistorische artefactensites, wordt dit **proefsleuvenonderzoek uitgevoerd met speciale aandacht voor prehistorie**.

Daarnaast is ook de kans op het aantreffen van sporen en vondsten van een tijdelijk kampement (cfr. Belegering van Zoutleeuw (1705)) hoog. Een voorgaande veldkartering is echter weinig zinvol, gezien de recente ingebruikname waarbij op perceel 163S alle verhardingen en loodsen werden gesloopt en dit perceel bouwrijp werd gemaakt en perceel 131H als zone voor grondopslag werd gebruikt. Er wordt daarom voorgesteld om **tijdens de aanleg van de sleuven continu een metaaldetector te gebruiken**, en dit voor het opsporen van vondsten die gerelateerd zijn met de belegeringen, aanvallen en andere militaire activiteiten in de omgeving.

